

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XX

ЛИПЕНЬ/СЕРПЕНЬ — 1969 — JULY/AUGUST

Ч. 234/235

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Гай-Головка О. — 3 нових поезій	1
Сварог В. — 3 біографії змарнованого покоління	3
Плачинда С. — Конструктор зорельотів	8
Кислиця Д. — Нова книга оповідань	11
Аллен Г. П. — Майбутня роля етнічних організацій	13
Олександрів Б. — Як складати вірші	14
Нероденко В. — Розповідає народний календар	15
Федоренко О. — Цунамі — розбій Нептуна	17
Омельченко А., Насенко — Рокочуть бандури	20
Онацький Є. — Анна чи Ганна?	24
Апанович О., Голдін Г. — Мовчазні вартові степів	26
Ейдельман Д. — Жарти морських велетнів	31
Некрологи. Листування. Бібліографія. Дописи.	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Ріка Мус (Лось) під м. Мусоні, Онтаріо, Канада. Як ми повідомляли в попередньому числі, від 21 по 26 червня включно Міністерство туризму провінції Онтаріо влаштувало чергову подорож редакторів етнічної преси по провінції. Цього разу ми поїхали на північ. Першим населеним пунктом, який ми відвідали було м. Мусоні недалеко від гирла р. Мус, яка впадає в Північний крижаний океан (яких 10-12 миль від Мусоні). В цьому числі подаємо лише це фото, а в черговому подамо репортаж і більше фот.

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.
Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.
Умови передплати:

У Канаді: 5.00 дол. канадських на рік.
У США: 5.50 дол. американських на рік.
В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік.
У Франції: 20 франків на рік.
В Англії: 30 шілінгів (без змін).
В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. амер.
У Венеції: 4.50 дол. канадських.
Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolar, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia.

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOVI DNI

187 Yarmouth Rd. — Toronto 174, Ontario, Canada

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Мороз Т., Судбури, Канада	3
Підлісний М., Торонто, Канада	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛА ЖЕРТВУВАЛИ

Макаренко О., Судбури, Канада	20.00
Підлісний М., Торонто, Канада (збірка на іменинах у П. Максимлюка)	14.00
Добровольська Олімпія, Нью-Йорк,	8.50
Ілінський Юрій, Сільвер Спрінг, США	7.70
Рудевська Є., Саскатун, Канада	5.00
Шаблій Микола, Чикаго, США	5.00
Козачок Іван, Монреаль, Канада	5.00
Гаєвська Софія, Ньютон Центр, США	5.00
Стрижовець Петро, Трой, США	4.50
Боженко Св., Сан Франціско, США	2.00
Шембель Галина, Бінггемптон, США	1.50

Сердечне спасибі всім за допомогу! Ред.

Це число ми обіцяли видати 1 серпня. Виходить воно 10 серпня, бо друкарня оо. Василян була закрита 2 тижні (відпустки робітникам).

Розпочато працю по відпустці лише у вівторок 5 серпня. РЕД.

36-КІЛОМЕТРОВИЙ ТУНЕЛЬ ПІД МОРЕМ

Між двома головними японськими островами Гонсю та Гоккайдо під протокою Пугару (Сангарською) починається будівництво залізничного тунелю довжиною 36 кілометрів. Побудувати його, мабуть, складніше, ніж тунель під Ляманшем. Справа ускладнюється тим, що тунель пройде через вулканічну зону. На спорудження його піде два мільйони тонн цементу.

КРАВАТКИ НА ФУТБОЛЬНОМУ ПОЛІ

Футболістам під час гри завжди жарко, навіть у холодну погоду. Тому в усіх країнах світу вони одягнені на футбольних полях у легкі майки, які залишають ший відкритою. Але ірландська футбольна команда "Портленд-Роверс" вимушена завжди носити під час гри сорочки з коміром та зеленими краватками. І все через гроші. Один багатий ірландець, умираючи, відписав у своїй духовниці велику суму грошей команді "Портленд-Роверс" за умови, що вона завжди виступатиме в краватках.

ЛІТАК НА ПАРАШУТІ

У США проведено експеримент, який може збільшити безпеку пасажирів на повітряних комунікаціях. Відомий американський літун-випробувач Томас Валькер, пілотуючи чотиримісний літак, відділив від нього крила, після чого здійснив посадку фюзеляжу на землю за допомогою... парашута. Над системою посадки літака на парашуті близько 20 років працювали два американські винахідники — Даріо Манфенді і Анджелло Раїті.

Олекса ГАЙ-ГОЛОВКО

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

**

Сукню шлюбну земля одягнула
І вшпилила волошки й чебрець.
Може взавтра весела й розчулена
Стане з місяцем під вінець.
Ув очах його повно срібла,
В голові нерозкриті думки, —
Нареченого доброго вибрала,
Він ходив округ неї віки.
І ось-ось попливуть медові
В ложі синьому місяці.
І, можливо, засяє обною
На однім і на другім лиці.

**

Зазеленіло все навколо.
І в думці зеленіє.
Весна несе ласкаве слово
І пригорщі надії.
Несе мішки добра землею.
Стирає плями темні.
Дарунки всі беруть від неї, —
Добряги і нікчемні.
Одні беруть, щоб дарувати,
А інші сиплять в сітку,
Бо в світі множаться рогаті,
А янголи ізрідка.

**

Вишенька в сорочці білій
Дивиться на шлях в моїм саду:
Хто пригорне на весіллі
Молоду.
Клен у млосній тузі в'яне
У кленовому селі.
Пригорнув би, — не дістане
Рук її.
Вже сорочка червоніє.
Від'їжджають з саду літні дні.
Сум у вишеньки біліє.
І в мені.

В Е Ж А

У вежі думки хоробрі,
Бо вилізши із п'їтьми,
Вона оглядає обрії,

А цього не люблять доми.
І заздрість, що в них клекоче,
Лопатою гнів ізсува:
Навіщо вона пророчими
Словами їх засіва?
Закашляли димом з оливи
Мізерії багатії:
Злобою до вежі полинемо,
Задушимо ми її.
Дивились доми стооко
Очима з холодного скла.
Та тільки повз вежу високу
У простір злоба поповзла.
А вежа, як вежа, — на обрії
І вниз на доми без ума
Дивилась очима добрими,
Бо в вежі злоби нема.

ДО ДРУГА (З Ніцше)

До вух набундючений Мінус
Із Плюсом рівнявся скрізь.
А потім з ученою міною
У Плюсове крісло вліз.
І грякнув, як пес до місяця,
Рахунку від'ємного сноб, —
Йому ж бо на Плюсовім місці
Давно вже сидіти було б.
Зібравши від'ємні числа, —
Влучив їх на третій погін.
І в кріслі додатнього мислення
Назвав себе Плюсом він.
І числа від'ємні згусли:

ЛЮДИ НА МІСЯЦІ!

20 липня 1969 р. два американці, Ніл Амстронг і Елл Алдрін, висадились на планеті Місяць і пробули на ньому поверх двох годин. Виконавши своє завдання, вони всіли до свого космічного човна і з'єднались ним з матірною ракетою "Аполон 11", якою керував Майкел Коллінс. Усі три астронавти із своїм міжпланетним кораблем щасливо повернулись на Землю.

Це початок нової доби в історії людства. Ця подорож на Місяць матиме величезне наукове значення. Весь світ захоплений подвигом героїв-астронавтів, прокладачів нових шляхів у науці.

"Віднині вже Мінус — Плюс.
А той, що носив ім'я Плюса,
Єретик -- новітній Гус!"
А Плюс, як у Плюса, що творе,
В цей час додавав свої дні
До сповнених днів історії
Від Мінуса у даліні.
Уклучував душі голі
В саду молодечих мес.
І Мінус у Плюсовій ролі
Сказивсь, як скажений пес:
"Та доки цей злодій буде
Крутити думки молоді?
Єретика-Плюса до суду,
Спинити його на суді!"
А в тон йому числа від'ємні:
"За Стиксом нехай живе
Безвірник із плямами темними,
Що світлими їх зове!"
Змагається Мінус невгнуто
Із Плюсом із роду в рід.
Мелет зупинив отрутою
Сократа священний хід.
Отрута Мелетова в страсті
І нашого Плюса жде,
Бо Мінус біліє від заздрости,
Що Плюс у віки іде.

**

Не перед смертю, злобною без тями,
А перед нидінням зростає страх.
Ти гасла, яблунько, ізтоптана куцями
Безплідними з жорстокістю в очах.
У темряві твоє життя зелене
Текло униз, де псальмами гуде.
Кипіла кров від радості у мене
Коли я визволив із полону тебе,
І посадив охлялу в синій вечір
У тихому й прозорому саду,
Тоді як місяць завдавав на плечі
Розніжену хмаринку молоду.
Тепер смієшся ти і я неначе
Сміюсь, щоб весело було тобі.
Хоч у мені ця втішна радість плаче,
Закутавшись веселістю в журбі.
Я врятував тебе з несказаної муки,
Яку ганьбило небо і земля.
Подай же ти мені свою зелену руку,
Щоб в хащах у жорстоких не занідів я.

**

Задививсь ти у неба плесо
І в обличчя, земле, твоє.
Щось невесело, зовсім невесело
Твій годинник годину б'є.
Галас, вереск у творчому гарі,
Тупіт, рев у духовній золі.
Чи тебе облягли татари,

А чи гунів нащадки злі?
Не татари із дикої Кафи
І не плем'я угорсько-рябе.
Облягла однородна мафія
На ласкавій землі тебе.
Місяць хмари хапає на роги,
Вигинаючи з них обручі.
Ти змагаєшся в прі із стогонами,
Голови і душі не гнучи.
За тобою гримлять ясноликі
Правди, чести, відваги полки.
То чому з головою великою
Ти стоїш ніби сам завбільшки?
Дуба в негідь заглушують шуми,
Що наплотив для зла буревій.
Людську голову струшує думами
З дива дивного зростлого в ній,
Що все хрещене добре знає
Чим озброєні упирі,
Але носом лише зазирає,
Хто кого обезкровить у прі.
Щось невесело, зовсім невесело
Твій годинник годину б'є.
Задививсь ти на неба плесо
І в обличчя, земле, твоє.

**

Повінь ночі підломлює ноги.
Хвиля дня по душі твоїй б'є.
А від моря до моря чужого
Бунтарем нарекли тебе.
Нащо лаєшся в людському зборі,
З душ зриваєш пута сумні, —
Буде так, як було учора,
І сьогодні у грішному дні.
Буде так, і нічого не спиниш,
І нічого не зміниш ти.
Зло вкладатиме батько синові
Перед тим, як у світ увійти.
Стань на паперті й помолися,
Але серцем — не блудом уст,
І заглянеш ти атомом мислі
В дійсний світ, де живе Ісус.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ
і хатнього устаткування

ALPHA FURNITURE CO.
LTD.

1042 BLOOR ST. WEST, TORONTO, ONTARIO

Телефони: 531-5133 і 531-5882

Великий вибір меблів до спалень, їда-
лень, кухонь, віталень, а також килими,
лямпи, столики.

Великий вибір електричного устаткування.

Спеціальність: "Зеніт" і RCA-Victor. Хо-
лодильні "Вестінгауз" та інші.

З БІОГРАФІЇ ЗМАРНОВАНОГО ПОКОЛІННЯ

(Олекса Ізарський. "Ранок". "Віктор і Ляля". "Чудо в Мисловицях")

Мені вже давно хотілося нагадати нашій читаючій публіці про трилогію О. Ізарського. Складається вона з трьох необ'єднаних загальною назвою повістей "Ранок", "Віктор і Ляля" й "Чудо в Мисловицях". Остання з них була надрукована в журналі "Сучасність" два роки тому. Наші критики не приділили належної уваги цій трилогії, дуже цікавий як своїми художніми якостями, так і деякими своїми недоліками, до речі, характерними для всіх наших письменників.

Олекса Ізарський — письменник, який міг би по праву зайняти одне з чільних місць у нашій літературі, якби не був такий скупий у своїй творчості. У нього є те, чого бракує більшості наших письменників: висока літературна культура й вироблена, індивідуальна манера письма — своєрідний словесно-музичний лад, широке поетичне дихання, тонке ліричне почуття. При всій їх рафінованій асоціативності його образи відзначаються дохідливістю й логічною ясністю. Його стиль свідчить про відчуття глибин рідної мови.

Усі частини трилогії зв'язані в одне ціле постановкою головного її героя Віктора Лисенка, талановитої молодой людини з трудною долею й складною душевною структурою. Історія його життя, драми його серця й розуму — це книга важливих думок і болючих емоцій. Це дума про людину, насамперед про нас самих, про наше життя в один з найбільш катастрофічних періодів людської історії.

I

Перша частина трилогії вводить нас у маленький світ великих радощів і горещів розумного, жвавого й допитливого хлопчика, який виростає в родині дрібного службовця, ще тісно зв'язаний зі старою, патріархальною Україною, але вже в значній мірі "урбанізований".

Маленький Вітя проводить ранок свого життя в маленькому містечку, на лоні розкішної української природи. Це дає письменникові змогу наповнити свій твір глибоко ліричними краєвидами. Рідні пейзажі ми бачимо не стільки очима дитини, скільки очима дорослого, який згадує своє дитинство, сам уже будучи літньою людиною. Яка дитина порівняє сутінки з попялястою лисицею? Чи властивий дитині такий діяпазон асоціацій, як от, наприклад, у цьому пажажі:

"Чарівним чином за Вікторівими дитячими плечима живі будні непомітно й безшелесно злютовувались в ледь почленовані плеса трохи рогатого ставка минулого. У ньому назавжди зникли межі днів, місяців і років. Герогліфами шершавіли цією гладінню підсумовані часом кошліні враження й події..."

Тільки дорослий поет може писати:

"Зима це не тільки вечірні сутінки, самота й сонні кімнати, не тільки тривога, страх і голосні

такти сполоханого серця, не тільки мутна мілина чи таємничі заводи настрою в полоні блідих плям світла й кутастих тіней від дверей, вікон і меблів.

Зима — пора чудесних ранків над білим цвітом дерев і кущів, парканів і дахів, над далечиною осяяних сонцем толок, байраків і перелісків, площ, полів і степу. Це пора сухих, на мороз наче вивітрених або м'яких полуднів напередодні завального снігопаду, коли цікаве сонце востаннє визирає з-за сліпучих брил небесного міжгір'я на приголомшене величчю заповідженого вже видовища містечка на самому дні безмежного амфітеатру з фантазією й смаком оздоблених хмар..."

Але письменник і сам не ховає того, що Віктор давно вже не дитина, коли пише:

"...Наснажений магнетом кінчик пера тягне, подає і проявляє на папері часом неждану або не зовсім відповідну первісному задумові стрічку давно вже зареєстрованих пам'яттю, інколи вже і прив'ялених... або прихованих, не визбираних свідомістю вражень, фарб і життєвого зерна".

Герой твору згадує своє минуле не як психологічний аналітик, що аналізує дитяче сприймання нових для неї картин, а як дорослий, охоплений почуттям жагучої ностальгії; як літня людина, що в критичну пору свого життя прагне поринути в атмосферу свого ранку, знайти в ній те, що залишило свої сліди в його дальшому житті. Здається, Сент-Екзюпері сказав: "Звідки я? Я з свого дитинства. Я прийшов з нього, як з рідної країни". А втім сучасна психологія давно вже відзначила вплив дитячих вражень на психіку дорослої людини.

Нічого принципово нового в дитячій психології ця повість не відкриває. Немає в ній і фабули в звичайному розумінні цього терміну. Зрештою, яка може бути фабула в неминуче безладному процесі знайомлення дитини з життям? Дитина може сприймати життя лише в тій непорядкованій "послідовності", в якій воно втягує її в себе.

Ліричний герой твору зі своєрідною логікою ностальгичної пам'яті вихоплює зі свого дитинства ті епізоди, які здаються найважливішими може не стільки малому Віті, скільки Вікторові з сивіючими скронями. Але прочитати цю повість буде цікаво кожному, хто, як Віктор, відчуває потребу час від часу хоч на короткі відвідини повернутися в країну свого ранку.

Письменник володіє феноменальною мальовничою пам'яттю та відчуттям природи як найбільшої цінності, що існує поза людським світом. Його поетичні "портрети природи", наче в народній пісні, густо вплетені в тканину повісти, вражають своїм пластичним живописом. Це справді світ співаючих барв.

Дитячі реакції на життя дорослих, його взає-

модія з ними, показані переконливо. Щоправда, його дитячий світ обмежений родинним колом та невеликим числом людей, близьких до його родини. Події великого світу доходять у вузький Вітин світ лише приглушеними відлунками.

Однак, письменник зробив спробу впровадити в свою повість ідеологічну ноту. Маленький Вітя трохи несподівано, в непоказаному нам процесі, став свідомим українцем. Бачучи в Полтаві "пам'ятник російської слави", він питає маму: "А де ж пам'ятник української слави?"

Національна свідомість Віті здається необґрунтованою. Батько його, службовець, начебто ще й технік. Мати вчилася в Петербургу. Така родина, попри свої зв'язки з рідним ґрунтом, неминуче мала бути в значній мірі зросійщена, насамперед мовно. Її українство могло бути лише домашньо-побутовим, виявляючись у домішці українських слів у сімейній мові, в ряді звичаїв — в тому, що називається зовнішніми етнографічними прикметами, не обов'язково зв'язаними з певною ідеологією.

Звичайно, і в древолюційні часи були національно свідомі родини, де діти виховувались в українському дусі. Проте з цієї сторони Вітина сім'я нам не показана. А чимала домішка питомих російських слів у мові автора не говорить про українські національні традиції в родині Лисенків.

Мова повісти — запашна, соковита, справді полтавська українська мова з багатою на відтінки лексикою. Але разом зі спогадами про дитинство в неї вкралася такі росіянізми — або властиві розмовному суржикові, або запозичені з російської літератури — як "карапуз", "большак", "холений", "дьоргати", "застьогувати", "зола", "пряник", "кушак", кілька стільців "пустувало" тощо. Але ще дивніше виглядають у цьому контексті західноукраїнські діалектизми ("пантрувати" і т. п.).

II

Між подіями, описаними в першій і другій частинах трилогії, лежить чимала кількість не дослідженого письменником часу. Може цей проміжок не такий великий, усього кілька років, але в житті молодої людини і кілька років — дуже багато. В існуванні людей час вимірюється не стільки числом прожитих років, скільки інтенсивністю набутого життєвого досвіду, масою одержаного знання про світ.

Повість "Віктор і Ляля" починається епіграфом з Г. Гессе. В цій цитаті говориться про те, що "кожна людина є не тільки нею самою, а й одноразовою, цілковито особливою точкою, в якій схрещуються явища світу — тільки саме так, а не інакше. Тому історія кожної людини важлива, вічна, божественна; тому кожна людина, поки вона живе й виконує волю природи, гідна подиву й усякої уваги... Життя кожної людини є шляхом до неї самої, спроба шляху, вказівка на тропу. Жодна людина ніколи не була цілковито самою собою, але кожна в міру своїх спроможностей прагне до цього".

Цей епіграф начебто має допомогти читачеві

зрозуміти глибший сенс Вікторового життя. Особиста доля Віктора взята у загальнолюдському, філософському аспекті. З другої сторони ми одержуємо змогу через індивідуальну долю проникнути в суть нашої дійсності.

Отже друга повість трилогії, попри її начебто суто ліричну тему, означену в заголовку, має ввести нас у велике таїнство народження людського індивідуального характеру. Це повість про те, як молодий літератор Віктор Лисенко, надхнений національною ідеєю, прагнучи до самоздійснення в ім'я цієї ідеї; про те, як ця ідея формувала його життя, його вдачу й на яку тропу вона його вивела. Це також повість про те, як жорстока доба безуспішності Вікторові прагнення, змарнувала життя багатой на можливості талановитої людської натури.

Життєва драма Віктора — це один з багаточислених варіантів нашої спільної долі. Майже всі ми в тій чи іншій мірі — жертви людодійського комуністичного режиму. Всі ми — і ті, що опинилися за межами багківщини, і ті, що живуть у ній — могли б дати своєму народові значно більше. Це вірно й у відношенні до таких "визнаних" та нагороджених владою письменників, як, напр., Ол. Гончар та інші, що цій владі служать, не кажучи вже про чудову патріотичну молодь, кинуту в мордовські концтраки.

Як же складається індивідуальна доля Віктора Лисенка?

У другій частині трилогії Віктор уже не просто людська тваринка, що сприймає життя чисто чуттєво, а юнак, який уже встиг багато прочитати, продумати та, на основі зформованих ним для себе певних філософських і ідеологічних концепцій, має змогу вивчати світ систематично, шукаючи в ньому тропи і для самого себе.

Це не означає, що така повість обов'язково вимагає для себе якоїсь наскрізної фабули. У світовій літературі вже здавна є чимало романів вільної конструкції, автори яких свідомо відмовились від фабульної "арматури" в інтересах установлення всесторонньої близькості з читачем.

У повісті "Віктор і Ляля" немає фабули, яку можна було б переказати в кількох абзацах. Навіть історія кохання Віктора й Лялі не є фабульною лінією, хоча б тому, що вона нічим не кінчається — просто собі губиться в масі інших подій. Ліричний герой знову вихоплює зі свого юнацтва моменти, найцікавіші для нього, — начебто не турбуючись про те, чи одержить читач зв'язну історію його життя.

Повість розпадається на ряд камерних епізодів, переважно зустрічей з різними людьми, насамперед з Лялею Сорокіною, з Любою Левінсон, що відіграють значну роль в його емоційному житті, з деякими цікавими особами, з учителями й учительками. Фігурують у повісті й співучні і друзі Віктора — хоч інтимно близьких друзів у нього, трохи анахорета по духу, й немає.

Дехто з персонажів схарактеризовані повніше, деякі намічені лише побіжно. А хотілося б глибшої аналізи декотрих з них, напр., Комарниць-

кого, який зневірився в державотворчій здібності українського народу. Варто було б глибше розібратися в причинах Ляліного русофільства й "революційної романтики", Любиного "ніцшеанства". Але ми не знаємо навіть історії Вітиного національного самоусвідомлення...

Для того, щоб персонажі літературного твору встали перед читачем як живі, повнокровні й цікаві люди, треба, щоб вони не залишалися схемами. Треба, щоб читач чув від них не загальники, не речі, сказані вже до них іншими й загально відомі, а щось нове, що йшло б від них самих, від їхнього розуму й індивідуального життєвого досвіду. Якись оригінальні, свіжі думки, спостереження. Кожен людський тип стає характером, між іншим, і тоді, коли несе в собі щось власне, індивідуальне, набуває ним самим.

Природно було б чекати, що епізоди повісті будуть "організовані" так, щоб можна було простежити, як поступово формується характер і ідеологія Віктора. Навіть якщо в повісті може й не бути фабули, в ній повинен бути сюжет. Сюжет, що виникає в наслідок відбору певних життєвих ситуацій і показує як людина, відповідаючи на удари історії, відкриває в собі моральні ресурси в їх еволюції. Навіть фабульна безформність повинна бути змістовна.

Але, як і в першій частині трилогії, Віктор знову з'являється перед нами вже з зформованою ідеологією. Вона оформилась десь за межами повісті — може в той проміжок часу, який розділяє обидві повісті. Тому жодна з його дальших зустрічей нічого нового йому не дає. Він уже готова людина.

Віктор веде щоденник, записує свої мислі. Його записи за замислом автора повинні показати нам процес духового росту молодого письменника, глибину його думок, болочість його самоаналізи, його спостереження над життям, наполегливі шукання істини, роздуми над прочитаним, його ставлення до політичної ситуації в країні.

На жаль, ці записи занадто уривчасті, часто тривіальні, нерідко грішать самолюбіванням і претензійністю. Ось кілька прикладів:

"Часто вночі я насолоджуюся вже не так книжкою, її текстуальними тонкощами, не її змістом, а нею породженим настроєм, теплом у грудях. Книга — забутий підмурак. А перед очима — фантазії, мрії, уява поверхами, поверхами... Відблиск, блиск весельчатий. Веселковий!"

"Мемуари? Листування? — Розтнуті груди творців. Видно, як б'ється серце, як працюють легені".

"Розвинути думку про книгу, як згусток енергій, як стократно згорнутий дубовий пейзаж країни, як щільник творчих можливостей нації".

"Часом наступають дивні години, дивні миті: невидимі трансмісії регулюють подачу слів. Вони самі розливаються по кухлях сцен, по батареям розділів. І скрізь текст виходить встановленого рівня".

"Писання як гриби, як дощ, — природа. З малої хмари — малий і дощ. Сліду в пам'яті не залишать будні. А значні завдання, великі твори, як затяжна непогода. Томлять душу, вимотують

серце: праця... Зате настає і день перемоги... Головне в житті, щоб увага до нових задумів п'ялася до майбутніх речей. І так аж до знеможення, до старости, до смерті!"

Справедливість вимагає відзначити, що Віктор сам критикує свої занадто пишні, але не вельми оригінальні фрази...

Література відіграє велику роль в духовому самовизначенні Віктора, але дивно, що він ніде не згадує українських книжок. Серед книг, які цікавлять його, — твори Гете, Доде, Ролляна, Жіда, Новаліса, Цвайга, Жамма, Паустовського, навіть Шагінян... Але жодного новочасного українського автора...

Нашій літературі нетрудно закинути провінціалізм, а нерідко й стилістичну недовершеність. Але не можна забувати велику націотворчу роль, яку вона відіграла в нашій історії. Без неї ми просто не збереглися б як нація. І поготів не можна виключати з процесу духового розвитку наших поколінь таких письменників, як Хвильовий, Куліш і ряд інших.

У повісті відчутно бракує конкретних картин політичної дійсності тих часів. Події "зовнішнього світу", винесені за лаштунки твору. Очевидно, письменник вирішив, що, оскільки всі ми знаємо, що відбувалося тоді на Україні, немає потреби знову переказувати те, що було вже багато разів описане в багаточисленних інших творах.

Зривів у пряму лінійну пропаганду, звичайно, треба уникати, але все таки без загального образу доби не можна обійтися в творі, головною темою якого є історія становлення людської особистості, яка реагує на проблеми свого часу, намагається збагнути суть своєї історичної епохи.

Характеризувати соціально-політичну ситуацію можна й без повторення всім уже відомого — або добром навіть небагатьох яскравих фактів, або принаймні кількома позасюжетними абзацами. Без цього процес формування Вікторової ідеології залишається відірваним від конкретних життєвих фактів, а це вже недолік у композиції твору.

Як і перша частина трилогії, друга так само щедро прошарована чудовими картинами рідної природи, такими ж поетичними, такими ж віртуозними і такими ж пекуче ностальгічними. Можна лиш одне закинути авторові: занадто багато пейзажів у творі, героєві якого вже більше діла до того, що твориться в людському світі, ніж у світі природи.

Почуття ностальгії, що водить рукою письменника, настільки інтенсивне, що раз-у-раз приглушує інші акценти твору. Природа й речі нерідко описані оригінальніше й з більшим інтересом до вражаючої деталі, ніж деякі персонажі.

Сталося це, мабуть, тому, що сила літературного хисту нашого письменника — переважно в царині ліричної прози, і формальні особливості його стилю, зокрема його схильність до коротких називних речень, краще надаються для пейзажного живопису, ніж для характеристики та психологічного аналізу персонажів. Фрагментарні, неповні речення й начебто глибокозмістовні багатокрапки, з яких читач має сам зрозуміти психічний стан

персонажа, часто створюють враження стильової неадекватності.

Трилогія О. Ізарського могла б стати історією української національно свідомої людини 20-го сторіччя. Це тема, що повинна бути кардинальною в літературі української діаспори. На такі твори у нас існує великий "попит", і цілий ряд письменників уже пробував дати їх. Треба, однак, сказати, що в цих творах тема духового росту новочасної української людини ще не знайшла собі належного втілення.

Трилогії О. Ізарського йдуть на шкоду, загальна фрагментарність її композиції, недописаність ряду характеристик, "камерність" епізодів і відсутність широкого суспільного тла, непоказаність процесу духового формування героя, переважаність пейзажами, загальний тон "блукаючих ремінісценцій" та ностальгія, як основна емоційна тональність твору.

У комплексі всього твору гостро відчувається відсутність дуже важливої його ланки, що мала б бути, як ми побачимо далі, між другою й третьою повістями. Бракує повісти про завершення розвитку Вікторової ідеології та про глибину його конфлікту з тоталітарним режимом, про те, як антинародна диктатура партійної бюрократії змарнувала творчі потенції молодого письменника, знівечила його життя, багатообіцяючий початок якого ми бачили в перших двох повістях про Віктора Лисенка.

Ця, відсутня покищо, частина була б органічним продовженням перших двох, і разом з тим мостом до наступної частини. А головне — вона ввела б у весь комплекс повістей той історизм, якого творові зараз невістачає.

А може письменник цілком свідомо виключив зі свого твору всякі епічні ноти? Може він навмисне надав своєму сюжетові камерного характеру, бажаючи зосередитись переважно на емоційному житті свого героя?

Можливо. Але якщо він і хотів саме цього, то це йому не вдалося й не могло вдатися. Центральна тема трилогії це все таки ідеологічний конфлікт Віктора з політичним режимом. Цілком природно, бо доля всіх нас перш за все формувалася політичною обстановкою.

Але попри все, що можна закинути письменникові, треба сказати, що йому вдалося головне: ми ясно бачимо перед собою виникаючу з різних епізодів, зустрічей і розмов постать Віктора Лисенка та відчуваємо живу симпатію до цього юнака, патріота й ідеаліста, з безпокійним, шукаючим духом — хоч при всій його обдарованості, натури в значній мірі пасивної. Але пасивність Віктора не здається органічною для нього; в дитинстві він таким не був. Вона є наслідком його конфлікту з огидною політичною дійсністю, усвідомлення неможливості досягнути своє самоздійснення в політичній ситуації, що запанувала на Україні.

III

Прошло ще кільканадцять років і ми знову зустрічаємось з Віктором Лисенком на сторінках третьої повісти трилогії "Чудо в Мисловицях".

Друга світова війна. Німеччина напередодні поразки. Німецькі війська залишають Україну. Віктор, його рідні й група його земляків, разом з підприємством, на якому вони працювали на Україні, вивезені німцями в шлезьке містечко недалеко від Катовиць. Це польська територія, хоч і в складі німецького району.

Остівці Віктор та інші з ним не зазнають, принаймні покищо, всього лиха німецької бранщини. Керівник їхнього підприємства, німець — людина ліберальних поглядів, не наці, сам літератор. Він не вважає людей зі Сходу за унтерменшів і навіть шанує Віктора за інтелігентність, талант і ерудицію.

Фабули й цієї повісти не можна переказати. Вона, як і попередні, розпадається на фрагменти різних спогадів, нерідко навіть перемішаних у часі.

У центрі сюжету стоїть нібито кохання Віктора й Ліди. Як і в інших своїх романах, Віктор і в цьому дивно пасивний. І як інші його "романи", так і цей закінчується розлукою — з вини Віктора. Тургеневський персонаж? Скорше, мабуть, інше — внутрішній неспокій, безнастанна підвищена нервозність, гамлетівські рефлексії позбавляють його здатності знаходити радість в інтимному житті.

Віктор живе в межичассі, в "присмерковій зоні" між минулим і майбутнім. Його враження від нової країни мішаються з ностальгічними спогадами про Україну. У шлезьких пейзажах його зір і пам'ять шукають того, що нагадає Полтавщину. Спостерігаючи мозаїку чужих культур, Віктор рветься думкою туди, де прийшли його дитинство і молодість. Він мріє про відновлення своєї літературної праці, плянує великий роман, у якому була б синтетично показана історична доля українського народу.

У складній мішанині думок, що обсідають його, ми чуємо й оптимістичні й песимістичні ноти. Він весь час гірко відчуває свою "нездійсненість", і це відчуття, навіть тоді, коли воно лежить за таємне в його підсвідомості, невидимо отруює його душевне життя. Ще в другій повісті він висловив думку, що український письменник може вільно творити тільки поза межами окупованої чужими силами України. Тепер він стоїть на порозі еміграції...

Він і прагне цієї еміграції, сподіваючись після розгрому Німеччини одержати можливість здійснити свої здавна плекані творчі задуми, і разом з тим побоюється відриву від батьківщини та негод скитальної долі. Передчуття майбутніх злопригод живе в ньому незникненою внутрішньою тривожною нотою.

Повість кінчається символічно: до шлезької землі наближається фронт, і Віктор мусить їхати далі на Захід, назустріч своїй повитій у невідомість долі. Чи суджено йому завершити своє самоздійснення в чужому світі? Чи буде завершеною його вимріяний великий твір?

Власне, найважливіші частини трилогії ще мають бути написані. Три попередні повісті являють собою лише пролог до повістей про долю Віктора на еміграції. Для нас, тут перебуваю-

чих, ці повісті повинні бути самозвітом, аналізом наших звершень у новому світі, де над нами не тяжить рука брутальної однопартійної диктатури, ворожої найістотнішим потребам нашого народу.

Про трилогію О. Ізарського можна сказати ще багато чого. Можна було б докладніше проаналізувати ідеологію Віктора, але це може зробити і сам читач з більшою користю для себе.

Можна було б порівняти твір Ізарського з деякими міродайними для нього творами західноєвропейської літератури з подібною темою. Наприклад, з діалогом Гете про Вільгельма Майстера, молодого людини, що шукає сенсу життя, та про те, як "зачата в надрах його серця виростає прекрасна квітка мудрости". Але тема Ізарського — не зовсім та сама, що у Гете. Можна було б згадати роман Марселя Пруста "У пошуках втраченого часу", але Ізарський не поділяє крайньо суб'єктивістської думки Марселя про те, що естетичну цінність мають не самі явища матеріального світу, а перетворення їх у свідомості людини, яка їх пригадує.

На мою думку, значно сильніше позначився на трилогії О. Ізарського вплив 10-книжного роману Ромена Ролляна "Жан-Крістоф". У ньому французький письменник поставив своїм завданням простежити ріст і вдосконалення волевої людини, яка не піддається впливові чужого йому по духу суспільства, не дозволяє йому зломити се-

бе. У романі показується формування характеру, пробудження творчої особистості; велику роль в ньому відіграють розмови, внутрішні монологи, самоаналіза, філософська проблематика. Але трилогія Ізарського — не роман-ріка, яким є твір Ролляна.

Шукання аналогів та попередників для трилогії О. Ізарського — це вже вузька літературознавча тема, яка навряд чи може цікавити широку читаючу публіку. У рамках цієї рецензії я намагався лише показати, чим саме твір Ізарського цікавий для нас.

Три повісті про Віктора Лисенка — це сумна оповідь про наші змарновані покоління, таланти й ідеали яких розтопані чоботом поліційного режиму. Це скорботна історія чудового юнака, патріота свого народу, якого чужа влада змусила покинути рідну несвою землю. Отже, це повість про всіх нас, що опинилися далеко від рідної країни, де Москва продовжує обезкровлювати наш переможений народ, так і не дозволивши йому самоздійснитися.

Нарешті, це повість про нашу пекучу ностальгію і нашу тривогу на порозі еміграції, наші передчуття, сподівання, мрії. І тому вона не може не викликати емоційного резонансу в кожній людині, здібній мислити ширшими історіософськими категоріями та глибоко відчувати специфічну проблематику нашої діаспори й зв'язані з нею наші душевні переживання.

Повідомляємо громадянство Канади і США, що в ДЕНЬ ПРАЦІ
відбудеться в Торонті на православній оселі "К И Т В"

ЗУСТРІЧ ОДУМІВЦІВ США І КАНАДИ З УКРАЇНСЬКИМ ГРОМАДЯНСТВОМ

ПРОГРАМА ЗУСТРІЧІ:

1. Субота 30 серпня 1969 року: спортові змагання на площі й забава;
2. Неділя 31 серпня 1969 року: Польова Служба Божа;
3. Віче з промовами визначних політичних і громадських діячів:
голова Ц.К. ОДУМу д-р Юрій Криволап і д-р Роман Рахманний;
4. Концерт самодіяльних одумівських колективів Канади і США;
5. Одумівська ватра.

Ведучий концерту й аранжер забави та ватри — Микола ПОНЕДІЛОК
БАТЬКИ, БУДЬТЕ ЦИХ ДВА ДНІ ЗІ СВОЇМИ СИНАМИ Й ДОЧКАМИ!

● ВІЗЬМІТЬ АКТИВНУ УЧАСТЬ У ЗУСТРІЧІ! ●

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ ОДУМ-у

КОНСТРУКТОР ЗОРЕЛЬОТІВ

ВІД РЕДАКЦІЇ. Багатьом нашим читачам ім'я Сергія Корольова відоме. Та мало хто знає, що він українець. Саме про це й розповідається в нарисі С. Плачинди.

Відомо, що СРСР вів перед у космічних летах. Відомо також, що останніми роками він відстав від США. В Україні одверто говорять, що це відставання сталося відразу по смерті академіка С. Корольова, бо в СРСР нема вченого, який би міг заступити його.

Нариса передруковуємо без змін і скорочень. Цей нарис ми передруковували з "Літературної України", де він був скорочений майже вдвічі (ми передрукували в "Нових Днях" ч. 212). Тепер ми його подаємо у повному вигляді, щоб наші читачі знали, що в СРСР навіть космічні лети залежать від українців.

Заграва згасає. Блякне. Спадають до обрію її багрянні крила. Зі степену віє прохолодою. Вітрець напахчений ароматами квітів, трав, прісним духом свіжозораної землі.

— Вже час і вам одпочити, Сергію Павловичу! На добраніч! До ранку...

Голова Державної комісії міцно тисне руку конструкторові і йде алеєю до готелю. Обіч доріжки — тюльпани.

Біля готелю зупинився автобус, що примчав з космодрому. Виходять хлопці в комбінезонах — збуджені, веселі, засмагли під південним весняним сонцем. Вони голосно перемовляються, жартують.

— Усі в полоні великого, незвичайного. Того, що має статися завтра на світанні...

— "Завтра. Отже, все... Можна і справді одпочити. Такий напружений день! День? Ні, роки, десятиліття, життя... Але все позаду. Останнє засідання державної комісії. І остання довга напутня розмова з космонавтом. І знову огляд ракети. Доповідь голові комісії про готовність корабля до польоту. І от... одна-однісінька ніч перед стартом. На світанні перший за всю історію людства землянин злетить у холодне навколосемне безмежжя, у царину Вічності. Це те, про що ти мріяв роками, ще тоді, на студентській лаві у рідньому Києві... В ім'я чого так тяжко і багато працював..."

Він зупиняється, вражений і схвилюваний. Так і не зчувся, як за бурхливими буднями прийшов цей час.

Рвучко обертається. Вдивляється у степ, над яким швидко сутеніє. Звідси видно ракету. Власне, вершечок. У мереживі могутніх фарм, країв, службових башт вона здається йому великим лелечиним гніздом. Схожим на те, яке громадилося на сусідній хаті там, у Ніжені, на рідній Україні. Давно, давно... Коли він виростав у діда й баби, а мама вчилася в Києві на курсах. Дід Микола — щедрий на ласку й жарт дідусь, який любив оповідати про те, що він, Микола Якович Москаленко, — істинний козак; той старий ко-

зарлюга водив свого онука Сергійка в поле чи в гай, де в холодку, під шум вітру розповідав дивовижні легенди, перекази про козаччину, про відчайдушних збройних лицарів України.

...Лютий кримський хан зібрав численну орду, щоб напасти на Україну. Але на заваді була Запорізька Січ. Справді бо: не дадуть козаки пройти ординцям, не дозволять грабувати села й хутори. І вдався хан до хитрощів — надумав обійти Січ, напасти звідти, звідки ніхто не чекав.

Та щойно орда підкотилася до Сіверського Дінця, як назустріч пальнули мушкети, полетіли татари із сідел. Ні, не дримали козаки. Сліпі бандуристи зачули на базарі в Бахчисараї про намір татар, передали хутенько на Україну, і ось нечисленне козацьке військо вже зустріло орду. На шляху татар стояла знаменита "рухома фортеця" — огорожа з козацьких возів, — а з-під них палили вправні стрільці. Розгорнув хан свою кінноту, налетів, як завжди, з трьох боків, та дарма: нищівний був вогонь козацьких мушкетів. Увесь день татари штурмували козацький табір. Але тільки всіяли поле трупами. А ввечері, переконавшись, що козаків мало, ординці розташувалися табором неподалік. Безпечно поснули. А козаки тим часом підступили ближче й почали пускати на ворогів дивовижні вогненні рурки, що падали на землю, підстрибували, шипіли, вибухали по сім разів, чинили паніку. Займався одяг на ординцях, палало сухе сіно, злітали в повітря порохові бочки, настрахані татарські коні топтали своїх хазяїв. Лише ханові та декому з його почту вдалося втекти. Довгі роки по тому татари не насмілювалися й носа сунути на Україну, маючи козаків за чаклунів, що володіють якимись таємничими силами...

Чомусь закарбувався у дитячій пам'яті дідова розповідь про таємничі вогненні літаючі "рурки", що відстрашували ворогів. Згодом, вже будучи студентом Київського політехнічного інституту, Сергій дізнався з історичних документів, що 1516 року запорізькі козаки у битві проти орди Мелік-Гірея на Сіверському Дінці застосували бойові порохові ракети, винайдені невідомими умільцями на Хортиці. Але секрет запорожців загубився.

Багато пізніше талановитий український інженер, революціонер Микола Кибальчич, бомбою якого було вбито царя, у камері-одиночці Петропавлівської фортеці за кілька днів до смерти накреслив схему, створив перший у світі проект космічного корабля з реактивною тягою. А потім цю дерзновенну мрію підхопили Костянтин Цюлковський, український винахідник Юрій Кондратюк та їхні учні. І серед них — він, Сергій Корольов.

...Сергій Павлович спроквола йде казахським степом, що пахне зеленою травою, торішнім полином. Байконур оповили прохолодні сутінки, лише космічне містечко весело блимає вогнями. Та у крайньому котеджі не світить. Темніє розчинене вікно. Спить перший на планеті космонавт. Милий юний хлопчина Юрко Гагарін. Сергій Павлович полюбив його одразу. Начебто впізнав у ньому себе — його моторного, серйоз-

ного хлопця, що вчився в Одеській будівельній профшколі, бігав на вечірні заняття авіагуртка, писав веселі листи дідові й бабі до Ніжина, старався бути незалежним од вітчима, заробляючи собі на прожиття тим, що з іншими хлопцями ремонтував гроби одеситам. І встигав побувати біля моря... Одного похмурого дня йшов берегом. Думав про свій планер, який поки що креслив вечорами на папері. Думав про міцні крила свого птаха. Замріяно дивився у захмарену височінь. А вітер дужчав і море кидалось йому під ноги. Раптом долинув людський зойк, ледь чутний серед шуму хвиль. Прислухався. Відтак побачив серед хвиль чийсь голову. Щезла. Знову з'явилася. Знесилений помах руки. І знову самі тільки хвилі.

"Людина тоне!", — вдарила в груди тривога.

Скинув черевики, піджачка і кинувся у пінистий солоний клекіт. Поплив, пірнаючи під волохаті, сердиті гребені.

...Сергій виніс на берег майже мертву жінку. Почав робити штучне дихання. Аж ось вона закашлялася, розплющила очі. Довго дивилася на чорнобривого юного свого рятівника.

Збирався натовп.

— Спасибі, мій дорогий рятівнику, — тихо мовила жінка. — Хай тобі щастить у житті і нехай здійсняться всі твої мрії.

— Спасибі. А мрія у мене одна: хочу літати, — щиросердечно зізнався Сергій.

Жінка всміхнулася.

— Літатимеш, хлопче. Це — точно. Саме такі, як ти, й літають...

І він-таки полетів.

Перший "політ". Він — студент Київського політехнічного інституту (вступав до Військово-Повітряної академії в Москві з власним проєктом планера, але там забарилися з відповіддю, довелося хутко складати екзамени до київського вузу).

...Всі завмерли... Лише злякано зайкнула якась молодичка з натовпу, хоч нічого ще не сталося: Сергій просто ступив на край високої трипільської кручі.

Ранкове сонце б'є промінням просто у вічі. Сліпить дзеркальне плесо Дніпра.

Сергій мружиться.

У хулавого режисера тремтить рука з ціпком. Мистець боязко позирає донизу — там, під урвищем, біля води — кінокамера, метушаться оператори.

— В-ви г-готові? — несміливо запитує режисер.

Сергій мовчки споглядає плавні, острови, шельгові хащі і неозорі ліси лівобережжя — правічну красу сивого Дніпра.

— Можна й відкласти, — мнеться режисер.

Сергій стенає плечима. Навіщо відкладати?

...Кілька днів тому побачив у вестибюлі інституту оголошення: кіногрупа, що робить фільм "Трипільська трагедія", просить зголоситися сміливця, який за певну винагороду зважився б стрибнути з високої кручі у Дніпро.

Лише хвильку вагався Сергій Корольов.

"Яка нагода заробити трохи грошей на книги

і на чудовий англійський лак для мого планера!..." День і ніч в інститутських майстернях він лаштував учбовий планер. Навіть ночував на стружках, літаючи уві сні... Але бракувало матеріалів, перкалю, англійського лаку, що робить дерев'яну ферму дзвінкою, пружною, в'язкою — лаку, що його можна придбати за готівку у непманів.

І ось така нагода...

Вітерець куйовдить чуба. Він у білій сорочці, чорних штанах. Босий. Як і ті, що вмирали тут...

Стишений гомін натовпу за спиною.

Киває режисерові, і той здійсмає до неба кістляві худі руки.

Сергій Корольов робить ще крок. Пружно і легко відштовхується.

Охнув натовп.

І занімів навколо світ.

Лише тріщали кінокамери. Зухвало і байдуже. А почорнілий Бористен, зелені острови стрибнули йому назустріч.

Летів "солдатиком". Потім перевернувся у повітрі, простягнув руки до червонястих хвиль.

Могутній сплеск.

Зімкнулися хвилі. Тиша.

— А-а-а, — не витримала молодичка на кручі. Та він випірнув, легко поплив до берега.

Коли був уже на горі, переодягнений у суху сорочку, і підходив до краю кручі, підбіг високий худорлявий юнак:

— Сергію, може годі?

— Юрко? — здивувався Корольов, упізнаючи Юрка Яновського, інститутського поета і мрійника. — Як ти тут опинився?

— Приїхав подивитися. Кажу: мабуть, годі. Ге треба... Хай вони ширше подають образи героїв, а не ці ефекти.

— Що ти, Юрку!..

— Ризиковано все це...

— Зовсім ні. Це ж для мене чудове тренування. Юрко, я збираюсь літати! Розумієш — літати!

...І от другий політ. Справжній.

Вітряний день. Біле шмаття хмар. Сонце вересневе. Гнуться тополі, розгойдуються могутні осокори обіч Брест-Литовського шосе*).

Сергій — на планері, серед плетива дерев'яної ферми. Над головою — крило, обтягнуте сизим перкалем. Пахне англійський лак, придбаний у непмана. Ноги на педалях. Зараз, ось зараз...

— Сержожа-а! Щасли-во-го...

Друзі з КПІ стоять оддалік. Вирізняється висока постать Юрка Яновського. І навіть ректор тут у своєму потертому військовому френчі...

Сергій закріплює ремінь, щоб не випасти з хиткого сидіння.

Група хлопців попереду натягують ливну, озирються, чекають на його команду.

Зараз це станеться...

*) Цей політ був проведений в Києві з того місяця, де стоїть нині комбінат друку "Радянська Україна".

— Попут-ньо-го...

Натовп скандує. У стоголосому хорі йому вчувся зойк матері. Ні, її тут немає. Ні матері, ні батька. Щоправда, батька він і не знає. Сергійкові не було і двох років, коли мати, Марія Миколаївна Москаленко, покинула чоловіка, і виїхала з Житомира, де народився хлопчик, у Ніжен, до своїх. Сама вчилася в Києві на вищих жіночих курсах, а він, Сергійко, звісно, — біля діда й баби. Яких тільки пісень не співала йому бабуся, яких казок не переказувала. Кажуть, що коли вона вперше побачила малого Сергійка, то мовила твердо, впевнено: "Буде професором. Лобисько який, людоньки..."

Ще мить і станеться те, про що мріяв, снів ще там, в Одесі. Він піднімає руку. Хлопці починають тягнути планера на линві проти вітру. Біжать. І планер котиться, підстрибує. Сергій міцно стискує важіль, тягне на себе.

Бачить, як майже поруч льотним полем біжить цибатий Юрко Яновський. І ректор біжить.

Планер розгойдується, гудить лакована ферма, і Сергій відчуває, що тіло стає легким, мов пір'інка. Він начебто провалюється, тільки не вниз, а вгору: завмирає серце. І хлопці, що тягнули планера, вже десь унизу, під ним, розбігаються врзнобіч.

— Лечу!!!

Осокори залишилися внизу, а хмари стали ближчими. І вітер жбурляє планера з боку на бік. Сергій міцно тримає важіль. Збігають секунди, хвилини, мов вічність.

Посадка.

Десь попереду раптом з'являється підвода і дядько в крислатому солом'яному брилі. Ручку на себе. Планер перелітає через бриль, черкає колесами землю, а попереду виростає якась труба чи стовп... Дзень... Жовті плями в очах. Темінь...

Коли розплющив очі, побачив сумне обличчя Юрка Яновського:

— Забився ти дуже, Серсезо.

— Нічого, Юрко, — дурниці. А літати будемо!

...І знову політ.

Тільки за спиною — навчання у вузах. Київський політехнічний, московське вище технічне училище імені Баумана, де під керівництвом Андрія Миколайовича Туполева Сергій захищав диплом (спроєкована двадцятидворічним конструктором авіетка була одразу прийнята до виробництва і виготовлена раніше, ніж Сергій встиг оформити диплом до захисту). І знову планери з позначками на фюзеляжі "СК" — Сергій Ковальов. На його планері "Червона Зірка" вперше в історії авіації здійснено мертву петлю... Зустріч з Ціолковським, який високо оцінив Сергійову статтю "Ракетний політ у стратосфері"... Два ромби — генеральське звання — у двадцять вісім років... І льотна школа, яку Сергій спеціально закінчив, щоб самому випробувати свої літаки, ракетні апарати.

...І от він у кабіні свого першого ракетопляна. На літакові з позначкою "СК" встановлено ре-

активні двигуни. За важелями — сам конструктор. У кабіні ще один пілот.

Старт. Стрімкий розбіг. І ракетоплян — провісник майбутніх реактивних літаків, ракет, космічних кораблів — свічкою здіймається в небо, що двигить від реву реактивних двигунів. Ракетоплян летить понад хмарами, вище і вище. Сергій стежить за приладами. Мужнє, трохи суворе лице. Чіткі рухи. Занепокоєно танцюють стрілки на приладах, настоєжено зорить конструктор.

І раптом літак здригається. Вибух. Літак перекидається в стрімкий штопор.

"Ні, не маю права гинути", — майнула думка. — Я знаю, чому вибухнув двигун. Треба, щоб про це знали і там, на землі... Щоб ніколи не повторилося".

Він обережно тягне важіль на себе.

...За кілька днів оббинтованого Сергія відвідав двоюрідний дядько з Києва, доцент Олександр Миколайович Лазаренко. Він щиро співчував невдачі. А Сергій усміхнувся, весело сказав:

— Яка невдача! Про інше треба говорити. Короткий дуже вік у авіації. Вона своє відживає. Майбутнє належить космонавтиці...

— Ой, Сергію, — похитав головою дядько. — Мені здається, що роботи Ціолковського — то лиш математичне оформлення фантазії Жюля Верна. Ліпше вже зайнявся б серйознішими проблемами в авіації.

Сергій відвернувся, довго й сердито мовчав.

Потім різко кинув:

— Я вірю: починається ера ракетних польотів. А реактивні двигуни в мене більше не вибухатимуть...

Дядько змовчав.

І ось минуло 25 років. На космодромі Байконур — націлений у небо перший космічний корабель. Дивовижний витвір людського генія — ракетоносій — сконструйований Сергієм Корольовим та його помічниками. Він має форму велетенського снопа: кілька ракет начебто зв'язані перевеслом. Просто і водночас талановито накреслив син України Сергій Павлович Корольов силуету першої космічної ракети.

...Він заходить до котеджу космонавта.

У передпокої тихесенько гомонять двоє лікарів.

— Спить?

— Так.

Сергій Павлович заходить до кімнати, залитої місячним сяйвом. Довго дивиться на того, хто за кілька годин має злетіти до зірок.

...Рано прокидається Сергій Корольов.

Сонце сходить просто з-за "лелечиноного гнізда". Сяють сріблом "снопи" ракет, ферми, башти, шпиль космічного корабля. А на вологій від нічної роси алеї розминається космонавт. Помітив конструктора — посміхнувся.

Посмішка щира і безмежно довірлива.

...Стоїть творець першого космічного корабля. Дивляється у своє творіння. У майбутнє людства.

("Наука і суспільство", ч. 12. 1967)

НОВА КНИГА ОПОВІДАНЬ

Нестор Ріпецький, "Р 33", оповідання, 1967, Торонто накладом видавництва "Томін України", 223 стор. Мистецьке оформлення і портрет автора роботи Володимира Ласовського.

Кожному емігрантському виданню нової української книжки треба радіти, бо останнім часом їх дуже мало стали писати, а ще менше видавати. Та й ті, що появляються на світ Божий — видаються тепер майже завжди заходами і фінансовими зусиллями самих авторів. Так вийшли, як знаємо, капітальні праці проф. Василя Іваниса (чотири великих томи спогадів "Стежками життя" та інші), твори Зосима Дончука (десять томів), так видає свої наукові праці проф. Пантелеймон Ковалів. Такий стан з видаванням українських книг не свідчить про ренесанс, а навпаки — про сумний застій, якщо не про щось ще гірше і сумніше. І дивним дивом — макулатура канадської УВАН знаходить собі видавців і дарові гроші, навіть чужим коштом розсилається читачам, які тієї макулатури не читають, бо й нема там що читати.

Оповідання Нестора Ріпецького на такому нерожовому тлі можна вважати чи не рідкою й відрадною подією. Як не як — це чимала книга, дбайливо й акуратно видана на доброму папері, чітким друком, друкарських помилок чи коректорських недоглядів — майже нема в ній, а це просто чудо в порівнянні до більшості інших емігрантських видань, ушлавлених неохайністю і тьмою недоглядів.

Збірка оповідань відкривається найбільшим у цьому виданні твором, але не типовим — тематично і стилістично: "Будда з червоними очима". Проте з погляду читабельності й літературної форми — це якщо не найудаліше, то одне з найкращих у цій збірці оповідань. Описується тут одна афера, пов'язана із статуеткою Будди, власником якої (статуетки) був японський дипломат чи розвідчик. Та статуетка, як про неї пішла чутка, була незвичайна: у ній були сховані якісь таємні документи, цінні для чужих країн, для розвідників Драгомірова та його спільників. Під час наскоку на мешкання власника статуетки Річчіо її (статуетку) Драгоміров викрав, власника її, себто Річчіо, лишив приголомшеним. Згодом виявилось, що до афери була замішана перекладачка японської дипломатичної місії в одній європейській столиці — "пріма-бальєрина" Іто, незвичайна красуня родом з-над Чорного моря, хоч і не-українка але говорила по-українському досконало, знала ще мови японську, французьку, німецьку, еспанську, арабську, турецьку... Закохана в Драгомірова (Руніна) Іто заплатила за свою зраду життям — у якомусь готелі при спробі розкрити статуетку — отруйним газом із неї (статуетки) була приспана на смерть разом з Драгоміровим-Руніним. Хоч Річчіо говорить оповідачеві всієї історії (авторові оповідання) про якусь таємничу, магічну силу образу Будди-статуетки, що має кількасотлітню давність і успадкована від його предків, проте вся та магічна сила, що давала надхнення і підносила настрої японському

"дипломатові", була зосереджена в немагічних властивостях отруйного газу, яким умів послугувувати Річчіо при потребі.

Оповідання читається, як і всяка пригодницька література, з інтересом, бо написане досить впрямно, живою мовою, лаконічно, композиційно вдало, пересипане несподіваними сентенціями ("Не пробуй карати тих, що зле чинять — вони самі себе покарають" та інші) з японських премудростей.

Темою решти оповідань є друга світова війна з її гострими, тривожними ситуаціями і подвигами українських партизан. В інтимно-ліричному тоні витримане оповідання "Мачок" — про дівчину-вчительку, залюблену в червоні чи, як автор хоче, черлнені маки, тому й прозваною так — Мачок.. Хоч і менше, ніж в інших оповіданнях, в оповіданні "Мачок" переважає описовість над безпосередністю художнього викладу. Але дотримане в цьому оповіданні чуття міри в словах, зокрема експресивних, немає тут надмірної і зайвої патетики, як у багатьох інших оповіданнях. Від економності образних висловів і простоти в характеристиці головної дійової особи, від зрівноваженості тону — оповідання тільки виграє, бо звучить натуральніше і переконливіше. І в мові взагалі — майже нема зривів, моментів непоправних, що також ставить це оповідання вище за чимало інших. Мелодраматичність учительки-партизанки Мачок дечим нагадує образ Галі з "Захара Беркута" Івана Франка.

Оповідання під символічним заголовком "Р 33", яким названо й саму збірку, — не вдалося автору здійснити в художньому плані. Це вже фактично нарис, репортаж. Воно без потреби розтягнене, словам у ньому аж ніяк не тісно, фрази не відшліфовані, подекуди розхристані, вражає недоречність слів у тексті, як напр., шутки (замість жарти), опитний (зам. досвідчений), двигався (зам. ішов, сунув, посувався), туловище (зам. тулуб), отже чистісіньки русизми — і то там, де сам автор говорить, а не та чи інша дійова особа.

На тему героїчної повстанської бунтарщини написано кілька оповідань — гротеском, суцільним патосом, тоном бравади, легендарного звиязтва. Прочитавши кілька таких оповідань в одній збірці — мимоволі дивуєшся, як же такі богатирі, такі месники і чародії-переможці не стерли на порох усіх на світі ворогів і не встановили над усією нашою планетою свого переможного прапора! Ось один типовий приклад: "Летюча сотня" командира Зірки вславилася не одним боем. "Летюча сотня" вміла налетіти на ворога, як буря, — і змести, звичайно, ворога без пощади. Сотня ця здобувала перемоги, як добрий садівник збирає доспілі груші восени". (Стор. 82).

Якби це були чи називалися фантастичні оповідання, то застережень не могло б бути, а тут же — реалістичні оповідання, пересипані патріотичними гаслами, клятвами, політичними фразами. Таким тоном написані оповідання: "Командир Зірка", "Галія", "Вогні з-за обрію", "Пісня про рідні прапори", "Оповідання про зелений ліс" "Святвечірний епізод" та інші.

Інша героїня зображена в таких оповіданнях, як "Прем'єра", де з ворогом розправляються українські месники не в битвах на тому чи іншому фрон-

ті, а в заплілі, у містах, у театрах тощо. Це вже героїка з романтичним забарвленням, бо провідний актор-співак у третій дії просто зі сцени вбиває брутального німецького губернатора, який сидів у найближчій ложі. Як і годиться, читач довідується в самому кінці оповідання, що той славний актор, героїчний тенор столичної опери, "знаменитий співак" — це старшина УПА Борис Шумило, який прийняв на себе місію знищити того брутального німецького губернатора. А робив він це на доручення "підпільного уряду України".

Написане це оповідання з дотриманням чуття міри, без бомбастики, досить таки ляпідарно, отже без нестримного потоку сильних слів і висловів, як у деяких інших оповіданнях збірки. Але після того, як прочитаєш останній рядок цього оповідання ("Прем'єра") мимоволі хочеться запитати автора: чи ж треба було писати оперу, посылати до неї старшину УПА, щоб знищити якогось там п'яного і миршавого німецького губернатора? І чому вже героїзм не до кінця — нащо в оповіданні Бориса Шумила ("атентатника") "застрілено на місці"? Якщо зуміли оперу написати (спеціальну), обдурити цензорів і всіх інших посіпак, обставити губернатора відповідними перекладачами, які — коли так було треба — мовчали, не перекладаючи слів, що лунали зі сцени, то чи вже так трудно було Бориса Шумила не дати на розстріл на місці?

Випадково чи свідомо, але ім'я оперового співака (Борис) автор узяв, коли вже на те пішло, реальне — в столичній опері й досі один Борис співає, хоч і пройшов через тяжкі ситуації під німецькою окупацією.

Крім уже зазначених, у текстах оповідань є ще чимало мовних недоречностей, здебільшого невідповідно вжитих слів. Якби перед друком тексти проглянув уважний грамотний редактор, тих мовних хиб могло б у текстах не бути. Наводимо приклади з мовних хиб за порядком сторінок — без групування тих хиб за їх категоріями.

"Я ввійшов до помешкання, **замикаючи** за собою двері". (Стор. 7). Тут мало бути **зачиняючи**, бо **замикають** на замок. І як той, що зайшов до хати, міг за собою ті двері замкнути? Замикають же двері знадвору.

"Нічого непристойного там... не сталося, **однаково** ж під вечір Іто почала прилащуватись до нас, як розпечена кішка". (Стор. 10). Тут зовсім не місце для прислівника **однаково**, мало тут бути **однак** (одначе, але...).

"Ваша знайома **пошуткувала** з вас". (Стор. 11). А по-українському буде **пожартувала**, **покепкувала**, **насміялась**, **поглузувала**...

"Події наближаються, як страшна лявіна, якої нікому не затримати, **ні перед якою нікому не втекти**". (Стор. 15). Мабуть, треба було сказати... **не затримати, від якої нікому не втекти**.

"**Не минуло проте довго**, заки Рунін зажадав..." (Стор. 19). А мало бути, наприклад, так: **та незабаром Рунін зажадав...**

"Вона скочила на коня і **почваланала** дорогою вниз". (Стор. 65). Тут слово **почваланала** вжито не на місці бо треба було сказати — **помчала**, або ще якось, щоб сказано було, що швидко поїхала. Бож

почвалати — це поплентатись, аби-як подибати, не поспішаючи рухатись.

"Ми сиділи... на веранді **Степового дому** і покурювали..." (Стор. 139). Мало, очевидно, бути: **на веранді у Степового...**

"**Десь довго, довго опісля** я почув знов кроки..." (Стор. 146). Це ж зовсім немажливе — "десь довго, довго опісля", чи ж не можна сказати: **а згодом, значно пізніше...**

Досить часто подибуються в текстах — без видимої на те потреби — слова типу **парняга, впрочім, пословниця**, хоч є ж кращі і такі українські слова.

Не хотілося нам порушувати справу так званої літературної редакції чи, як тут частіше кажуть, мовної редакції, бо письменники мусять так досконало знати мову, щоб інші від них могли поводитись. Це якась дивна, якщо не дика, річ — редагувати мову письменників, а таких письменників у нас розвелось чимало, на жаль. Дуже рідко так буває, щоб письменник, який потребує мовної редакції, міг і написати щось путне взагалі, тривалої вартости твори. І байдужт, що він може написати й видати, як казав Тодось Осьмачка, грубі томи компілятивних романовин, ім'я яким — темнота... Здається, в історії нашої літератури виправдувало себе лише редагування мови в творах Ольги Кобилянської, яка таки жакливо писала, і Василеві Сімовичеві треба завдячувати, що її твори можемо читати й розуміти. Але з таких винятків не можна і не слід робити правила. А Несторові Ріпецькому — аж нічого не бракує, щоб у його мові, цебто в творах його, та не було ніяких мовних прогріхів: мову він знає добре, отже треба тільки, щоб він дбайливіше опрацьовував тексти з мовного боку, був критичніший сам до себе, був оцадніший із дуже сильними словами і фразами, тоді й твори його будуть натуральніші, переконливіші, кращі.

Найслабше місце в оповіданнях цієї збірки — описовість, без міри щедре вживання суперлативів про воїнів УПА, про Україну, а це тільки знижує вартість творів, не помагає читачеві повірити в описуване.

Що авторові не бракує хисту і чуття міри, коли він про це не забуває, свідчать взірці його доброго стилю, що є наслідком його ж вибагливості і праці над словом. Ось приклад:

"Ми сіли біля вікна, за яким на спокійних, теплих хвилях гоїдалося золоте літо. Червоні рожі, що повніли перед вікнами, хиталися привітно і достойно, неначе вітаючи гостю з-за семи морів, семи рік, семи гір". (Стор. 106).

Замовте собі нову книжку поезій:

ВІРА ВОРСКЛО

"ЛИСТИ БЕЗ АДРЕСИ"

Збірка має 68 сторінок. Замовляти на адресу:

Ціна \$2.00

Mrs. A. TRYRICH

176 Albany Ave., Toronto 179, Ont., Canada

МАЙБУТНЯ РОЛЯ ЕТНІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Від редакції. Друкуємо статтю (вірніш, її частину) Г. П. Аллена "Майбутня роль етнічних організацій", яка була друкована в "Інтернешенал Міґрейшен Рев'ю". Погляди, висловлені автором, треба вважати за майже офіційні погляди уряду Канади, бо п. Г. П. Аллен є керівником централі Віділу Громадянства в департаменті Міністерства Закордонних Справ.

Сподіваємось що нашим читачам буде цікавий погляд урядових чинників Канади на цю справу.

Статтю розіслала самодіяльна агенція "Канадська Сцена".

Етнічні організації зменшують наслідки культурних різниць і допомагають новоприбулому знайти признання і статус. Це прислуга не тільки імігрантові, але й Канаді. Вклад імігранта у суспільство буде обмежений доти, поки він не матиме відчуття приналежності до суспільства і не зможе брати участі у вирішуванні канадських справ.

Етнічні організації мусять стати частиною культурної цілості Канади, яка постійно розвивається. Треба нав'язати контакт з усіма частинами канадського суспільства, громадськими й приватними, щоб етнічна організація могла здобути таке саме признання, як будь-яка інша добровільна організація.

Упродовж останніх кількох років багато зроблено, щоб закріпити контакт між урядом і добровільними організаціями. Етнічні організації переважно чисто добровільного характеру. Коли мова про налагодження тіснішої співпраці, треба охоронити етнічні організації перед тим, щоб вони не стали тільки продовженням урядових установ. Вони мусять залишитися вільними від домінуючого впливу уряду, безпосереднього чи посереднього, щоб могли виконувати свою роль заступництва в нашому суспільстві.

Знаємо, що є такі добровільні організації, які розвиваються якийсь час, а далі занепадають. Чому? Якщо будь-яка організація хоче належно продовжувати свою діяльність, вона мусять змінитися відповідно до вимог часу. Етнічна організація, яка обмежує себе до внутрішньої діяльності, замість скерувати її поза свої межі, на ширше суспільство, правдоподібно, буде скороминучою. Якщо вона лише зберігає традиції і звичаї країни свого походження і не пристосовується до канадських обставин, вона, імовірно, втратить своє членство другого покоління, народженого в Канаді. Це не означає, що на мову, культуру й традиції країни походження, треба звертати менше уваги, але радше їх треба інтегрувати в канадське оточення. Багато етнічних клубів і товариств повинні додати до своєї діяльності такі можливості й програми, які не дуже відмінні чи чужі тим, які існують у зовнішньому оточенні. Етнічний клуб, чи осередок мусять мати якості краси й динамічну програму, які запевнять, що дитина імігрантів, народжена в Канаді, зможе з гордістю туди привести своїх приятелів.

Є такі, які думають, що етнічні організації лише роздрібнюють канадське суспільство. Чи інші, давно засновані суспільні, політичні та культурні організації, роздрібнюють суспільство? Чим етнічна організація від них відрізняється? А все ж єдність в різноманітності цілком можлива. Канадці поволі приймають культурні різниці і визнають їх важливість у розвитку особливої канадської культури. Діяти треба з розумом і проницливістю, змагати до взаємного розуміння, щоб не було потреби втискати всіх в ту саму форму, з надією, що з них вийдуть типові канадці.

Багато етнічних організацій є відносно новими, порівняно з іншими добровільними організаціями. Можливо, з тієї причини деякі люди соромляться признавати свою приналежність до етнічної групи, клубу чи організації. Мої спостереження дають можливість твердити, що, імовірно, народжується зрілість, яка дозволяє імігрантові бути гордим із своєї культури. Одночасно, канадська суспільність помалу визнає цінність і набирає пошани до етнічних організацій. Багато етнічних організацій мусять усвідомити, що вони тепер у більшості, і мусять зайняти місце, як рівні з іншими добровільними організаціями. Вони мусять вживати свою, властиву їм силу, щоб ефективно впливати на кожнотчасні зміни, які видаються найкращими для канадського суспільства. Перешкоди, які стоять на дорозі до здійснення справедливого і співчутливого суспільства, треба усувати, щоб усі канадці мали нагоду брати участь у демократичному процесі, з рівними правами й відповідальністю.

Через Організацію Об'єднаних Націй Канада бере участь у світовому уряді. Але світовий уряд не може належно функціонувати, доки кожна нація ясно не зрозуміє, що каже друга. Провідники етнічних організацій, із знанням мов та культур, можуть особливим чином допомогти так Канаді, як і справі міжнародного взаємозрозуміння, висловлюючи свої погляди на справи, які стосуються закордонної політики.

Етнічні церкви і релігійні установи об'єднують куди більше число імігрантів ніж будь-які інші спеціалізовані організації. Щоб можна було збудувати мости взаємозрозуміння, повинні бути налагоджені ближчі взаємини з подібними тубільними організаціями. У минулому, тубільні організації мало допомагали емігрантським релігійним інституціям.

Етнічна преса пройшла величезну еволюцію і має тепер можливості сильно впливати на поліпшення канадського життя. Тут канадська точка зору може бути представлена увазі новоприбулого легко зрозумілим способом. Який може бути кращий шлях, щоб імігрант справді зрозумів значення "вільної преси"? Радіо і телевізійні програми також грають щораз важливішу роль у переборенні мовних і культурних перешкод.

ДВОСТОРОННІЙ ПРОЦЕС

Етнічні організації можуть бути дуже корисними допоміжними засобами в інтеграційному про-

цесі. Це двосторонній процес взаємоприсотування так з боку старих, як і нових канадців, який уможливило їм разом досягнення спільних цілей. Мета — це об'єднання народу Канади радше способом прийняття індивідуальних та групових різниць, а не намагання уподібнити культурно всіх, чи зрівняти всі звичаї, традиції та суспільні wartości. Інтеграція дозволяє кожній групі дати свій унікальний вклад у розвиток Канади.

(“Канадська Сцена”)

Борис ОЛЕКСАНДРІВ

ЯК СКЛАДАТИ ВІРШІ

Как делать стихи.

В. Маяковский.

Як складати вірш? — запитало біляве хлоп'я.
Як складати вірш? — запитало дівча яснооке.
Як складати вірш? — теж когось запитав би і я,
Тільки знають про це буйні вітри і небо високе.

Можна “делать стихи”, безнастанно гнобити папір,
Групувати слова і низати рядок до рядочка —
Але мертві слова нічиїх не торкатимуть лір,
Тільки будуть густі, як на вітрі покинута бочка.

Вірш з'являється сам — наче біле вітрило майне,
Кришталева зоря, що високо над водами сяє.
Але вірш не прийде, коли серце поета нудне,
Шкода зібраних слів — бо тоді його просто немає.

Ніби є і нема. Ніби був — і розтанув у млі.
О, спішіть по сліду, між неони, перони і авта.
Чи догнати його на старій, велелюдній землі?
Він зорею горить у широких очах астронавта.

Ні, він є на землі. Хай ракети прострілюють світ —
Ось він кружить отут, поміж нами, під нами,
Тільки б мати ключі до його невловимих орбіт
І душевну глибину, що відлунує рими і гами.

Як складати вірші — запитайте вночі вітерця.
Як творити пісні — запитайте звичайну сопілку.
Як любити життя — запитайте гарячі серця,
Кучеряву хмарину, що он зачепилась за гілку...

16. 7. 1969.

СПРАВА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДІЛЛЯ ПОВИННА ПОГЛИБЛЮВАТИСЬ

Як відомо, 7-го і 8-го грудня 1968 року Комітет для відзначення 900-ліття м. Кам'янця-Подільського урочисто відсвяткував цю знаменну дату в залі УВАН (Нью-Йорк).

Успіх цього святкування дав змогу вважати його лише за початок великої справи дослідження Поділля в умовах Америки і за цінне продовження тієї ж справи, яка провадилася в дуже різних умо-

вах різних держав і політичних режимів Старого Світу, зокрема України.

Редакційно-видавничу колегію Комітету в складі інженера К. Туркала (голова), проф. Г. Костюка, проф. І. Губаржевського, проф. М. Величківського тепер опрацьовує надіслані матеріали до запланованого збірника, присвяченого тематиці дослідів Поділля. Вважаємо за потрібне звернути увагу українців, зокрема подолян, на те, що на видання цієї книжки зібрано покищо 1,200 доларів, суму, яка становить лише одну п'яту частину потрібних для цього коштів.

Видання книжки про Поділля є другим після влаштування академічних зборів, присвячених відзначенню 900-річчя, завданням комітету. Успішність його здійснення цілком залежатиме від грошової жертвенності числених у вільному світі подолян.

Цією акцією для перманентного дослідження Поділля створюється Т-во Подолян з осередком при УВАН у Нью-Йорку. Воно оформлюється як Кабінет дослідження Поділля імені професора о. Юхима Січинського, під керівництвом його внука архітектора Ярослава Січинського. Все, що стосується Поділля, — книжки, картотеки книжок з різних бібліотек і книгозбірень, наукові розвідки, не тільки в друкованому, а й у рукописному вигляді, спогади, ілюстраційні матеріали, експонати музейної вартости, — усе повинно знайти своє місце в цьому кабінеті-музеї.

Успіх цього, вже третього з черги, завдання Комітету Т-ва Подолян при УВАН у Нью-Йорку залежатиме від спільної творчої участі і матеріальної допомоги наших подолян у вільному світі — земляків з обох боків Збруча.

Михайло КРАВЧУК.

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ

ГОТЕЛЬ,

ФАРМУ,

ДІМ,

ПІДПРИЄМСТВО,

то звертайтеся з повним довір'ям

до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRUNYK

REAL ESTATE BROCKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

ТЕЛЕФОНИ:

Контора: 363-5316 і 363-5317

Мешкання: 364-3846

Розповідає народний календар

ЛИПЕНЬ

Початок липня співпадає з найвизначнішим святом усього слов'янства — святом Купала. Свято Івана Купала в українській народній творчості займає чи не чільне місце серед решти календарних свят та обрядів. Та при всій своїй багатющій образно-поетичній спадщині свято Купала певною мірою залишається до наших днів ще загадкою щодо свого основного змісту. Ще невідомі всі ті легенди, які могли б розкрити суть всіх символів і дійств, на які таке багате це народне торжество.

Без сумніву можна сказати, що Купала, як мітичної істоти, як певної дійової особи, антсько-полянський пантеон не знав. Це взірць персоніфікації самого дійства, коли свято, подія виступає в певному образі. Таких прикладів у календарній обрядовості чимало. Нам відома Масляна (свято Місяця, Колодки), яка в наш час набрала певної образно-людської окресленості; таким же чином виступає й Купало — свято сонцеповороту. Це сято в полянські часи мало багату образно-символічну обрядовість, яку не могли стерти ні церковники, ні царські постанови з заборонами проявів народної творчості, народної фантазії. Звичайно, ми, нащадки древніх полян, спадкоємці невичерпних скарбів генія українського народу, повинні не тільки шанувати й пишатися всіма шедеврами музично-поетичної творчості, але й усвідомити ті визначні наукові досягнення, які зараз здаються нам чимось звичайним, загально-відомим.

У ті далекі часи наші пращури помітили, що після найдовшої ночі (22. XII) відбувається поворот сонця на весну. На п'ятнадцятий день після цього відзначалося свято Коляди. Другий сонцеповорот відзначався святом Купала, яке влаштовувалося на п'ятнадцятий день після найкоротшої ночі (22. VI).

Нам не так важливо зараз знати, хто був, було чи була Купала чи Купало, ніж знати, хто в цей день ішов від людей до далекого вираю.

Бо й справді, одним із найскравіших моментів дійства купальського обряду є потоплення ляльки, опудала, що мало людську подобу й різні назви в різних місцях. Це може бути й Марена або Марана, Ляля або Лада, а в пізніших піснях згадується Гаяна, в якій деякі дослідники навіть вбачають останню дружину Володимира Великого Анну — візантійську царівну.

Дуже цікаві відомості про ці події збереглися в українських казках (в основі деяких безсумнівно лежать древні міти), в яких розповідається про викрадання Сонцевої доньки Вужем з великого озера (Водяником?). Усі ці легенди й казки розповідають нам про якусь значну подію в системі вірувань древніх полян, які якимось чином хотіли образно уявити, з'ясувати причину повороту сонця на зиму, коли в момент найпишнішого, найскравішого розквіту природи з'явля-

ються грізні провісники майбутнього приходу холоду, повернення на землю Чорнобожичів.

Та все ж Купала в основному нам відоме як свято торжества краси й молодості, як апотеоза у розвиткові всього того найкращого, що існує в світі, в уяві людей. Народня фантазія наділила це свято символами нечуваного щастя, до якого прагне все людство. Саме в цю дивовижну купалову ніч людина могла стати щасливою, великою, розумною, багатою... Тільки раз на рік на Землю приходила така пора, коли завдяки чарівній квітці папороті можна було досягти всього такого, чого не могла уявити навіть народня фантазія.

Чарівна квітка папороті... Кожному з нас, хто хоча б лише торкнувся небаченої краси квітки української народної творчості, відома її незрівнянна привабливість. І хоч невідомо, хто й коли бачив її, усі про неї знають, кожен її уявляє, як щось реальне, близьке...

А скільки перепон на шляху до цієї квітки, скільки потрібно вміння, хитрощів, терпіння, щоб вирвати від злих сил природи її чарівну силу, щоб і самому стати нарівні з найсильнішими світу! Вічна мрія простих трударів, що не знаходила ґрунту в реальному житті, розквітала ніжним цвітом папороті, народної фантазії. Квітка папороті — то для сильних, для хоробрих, а бува, що й для хитрих... А для решти?

Свято Купала приносило радість простим смертним.

Дзвеніла піснями українська земля в цей чарівний вечір, ніч... Ясними зорями засвічувались на воді вогники свічок на вінках, по яких дівчата хотіли вгадати, звідки прийде суджений. А він міг прийти, міг забрати до свого роду. В древні часи свято Купала мало велике значення в житті наших предків. На ігрища сходилась молодь з різних родів, а потім з різних сіл, "межи села", добували собі наречених. Не біда, що сонце повертає на холод, на свято Купала юнаки добували "живий" вогонь, розпалювали вогнища. Стрибали пари через полум'я, щоб перевірити, чи міцним буде їхній союз, чи багатим буде життя майбутньої родини.

Яким обережним треба бути в цю ніч! Шукають дівчата й хлопці чарівних трав, щоб врятуватися від підступів лукавих Мавок, Огневиць і Літавиць. Хитрі ці створіння, Літавиці. У купалову ніч вони могли прийняти будь-яку подобу, навіть підійти до тебе в образі коханої дівчини. Не чекай добра від такої зустрічі. Того, гляди, в річку затягла, інший з кричі впав, а той з дерева зірвався... Бережітьесь Літавиць, не піддавайтесь легкій спокусі. Не буде з того добра.

А ви чули, що на Чернігівщині в цю ніч золотим цвітом розквітає квітка ліщини? Якщо побачите таку квітку, розповідала одна бабуся, то обов'язково знайдете скарб, чи то козацький, чи то татарський, але обов'язково скарб... Якщо вам дуже хочеться розбагатіти, то йдіть у поле на Купала, до схід сонця, і шукайте таку стеблину в житі, на якій є два колосочки... Знайдете — зразу копайте, тільки не думайте про гроші, бо

як подумаете про гроші, що завдяки їм розбагатити зможете, то зразу пропаде ваш скарб...

Дивна дивина твориться в купалову ніч. Чого тільки не придумують. Кажуть, що опівночі навіть дерева переходять з місця на місце, розмовляють між собою. І хто почує ту розмову, той ніколи не згубить живої деревини, не скривдить ніякої рослини. В такій людини завжди сад хороший, у ньому все добре цвіте, а ще краще родить.

Коротка купалова ніч. Не встигне ще й вогнище дозріти, а вже сонце сходить. Починався день, коли народні лікарі-знахарі вирушали на луки й у ліси за травою-зіллям, яке саме в цей час мало найбільшу цілющу силу. Закінчувалось свято, і в житті хліборобів починалась гаряча пора — зразу ж приходила косовиця з гребовицею, а там не за горами й жнива...

До Купала всі працювали на літо, орали, сіяли, садили, а після Купала все повернуло на зиму, час готуватись до суворої зимової пори.

Деся за святом Купала зозуля перестає кувати, збирається в скорі мандри до далекого вираю...

Та сумувати рано. Попереду ще більше ніж півліта, ще порадує теплом і ласкою Бабине літо. Розповідають, ніби Марена на Купала покинула землю, зобрав її Водяник до своїх хоромів. І хоча скористаються Чорнобожичі з цього, прийде час, і вирветься Марена з водяного полону, повернеться на рідну землю, і все почнеться спочатку. Та хіба це буде початок?..

(“Ранок”, ч. 7, 1968. Київ)

СЕРПЕНЬ

Якщо навіть не маєш найменшого уявлення про людей якогось краю, їх історію, культуру, а знайдеш у них у календарі слово Серпень, то зразу постави перед тобою народ-хлібороб, народ-трудівник. Нема нічого дивного в тому, що один з місяців українського календаря носить назву тепер майже забутого знаряддя праці. Серп ще донедавна був настільки ж необхідний для збирання врожаю, як, мабуть, і п'ять тисяч років тому для носіїв тріпільської культури, що жили на берегах Дніпра, Росі, Дністра. Яких тільки пепетворень не зазнавав серп: він був і кремінний, і роговий, і бронзовий, і залізний, з візерунком і без.

Серпневі — місяцю — понад п'ять тисяч років. Стільки ж часу в свідомості нашого народу окреслено виступає певна пора в розподілові часу від жнив до жнив, від сіяння до сіяння, чи від одного збирання безезового соку до другого.

Так, можливо, і було. Та все ж серпень починається не від жнив, бо пора дозрівання хліба не кожного літа припадає на один і той же час. Бувало й таке, що Серпень приходив на землю вже прикрашену золотавими копами нового врожаю. А інколи липневі грози затягувались, що люди навіть і не помічали приходу місяця жнив. Страшні грозові ночі кінця липня й початку серпня, що в народі звуться горобиними (бо від сильної блискавки та грому навіть горобці заснути не можуть), були одним із джерел творення

того фантастичного персоніфікованого мережива народних уявлень про навколишній світ, продовження хитросплетіння життя й боротьби найрізноманітніших сил природи.

Та й справді, що сталося дивною купалової ночі з Ладодою чи Мареною? Якщо вони не покинули землі, то чому ж сонце повернуло на осінь? Чому носиться над Землею грізний Перун з громами та блискавками? Щось трагічне сталося в житті величнього воїна, що гіркі сльози ллє навіть Погода.

Так і знай, якщо першого серпня засльозиться, то вся осінь буде дощовою, а то ще й горіхи вимокнуть... Чуєте, горіх! Це той загадковий куц, що інколи зацвітає золотою квіткою купалової ночі. На початку серпня Перун покидає землю і відправляється на луки славного Даж-бога. Баби — народ хитрий і достеменно все знаючий, не пропустить цей день. Спитайте бабу Ониську, чому в неї вродила така туга та біла капуста. Баба відповість вам, що то тільки від горщика, яким вона накрила капусту на Іллю... Так, так, на Іллю, бо баба не знає Перуна. В їхньому селі вже давно забули про цього грізного бога. Святого Іллю вона ще добре пам'ятає. Хіба ж не Ілля наробить гнилля, якщо роздоцить на початку жнив? А як боялися Ільковий стріли-громовиці ще зовсім недавно! Півкутка в селі вигоріло, коли блискавкою запалило Ялисеєву хату. Всі зачаровано стояли й дивились, як вогонь пожирив хати, клуні, копи хліба... Тож і придумав хтось, що вогонь від блискавки можна гасити лише молоком чи сироваткою... Справді, Соломонова мудрість. З висоти двадцятого віку нової ери звичайнісінькою нісенітницею, пережитком, — а більш цивілізований суб'єкт скаже “некультур'ям” — несе від того звичаю. Зараз і баба Ониська знає, від чого та блискавка. А тоді, багато віків тому?..

Чому хмари перестали слухатися вітрів? Поки був Перун на землі, був і певний лад у всьому. Поливив Перун землю... Вітер віє в один бік, а хмари плывуть в інший. Диво-дивина! А хіба полізеш тепер у воду, коли туди повернулись за Перуном Мавки, Нав'ї, Водяники, Криниці? Та й тепер баба Ониська після Іллі не полізе в воду. Срамота яка! Хоч святий, а такого нароби! Не міг піти за хату, а запакостив ставок. Баба вірить лекторам, що то попівські вигадки всякі Іллі та Пантелеймону, але нізащо після Іллі купатись не буде.

Хоча грізний громовержець і покинув землю, добрих хліборобів лякав деякий час зухвалий перунович Палій, якого в деяких місцях називали й Паликопом.

Та все ж Серпень — місяць достатку. Уже давно зжато перший оціп і справлено зажинки, спечено обов'язкову хлібину з нового врожаю, освячено мак і квіти, городину й садовину, а хороші господарі почастиють вас іще й молодими стільниками. Наближається кінець літа. Прийшов Спас, рукавички про запас.

Завершуються жнива. Що в наш час жнива? Могутня техніка зняла з хлібороба цей важкий, копіткий і виснажливий труд, витіснила потребу

в досвітанковому й вечірньому жатті. Традиційна народня толока ж стала повсякденним явищем трудового життя.

Українська толока — прообраз колективної праці для загального добра, що споконвіків у різних формах існувала в середовищі нашого народу, — в наш час набрала нового звучання. Збирання врожаю механізовано. Толока в своїй праформі в даному випадку відпала, але обряд обжинок живе, став складовою частиною трудового процесу, вільної праці, коли, як кажуть поети, праця переплітається з піснею.

Традиція буває різною. Ніхто не сваритиме тих механізаторів, що в безкрайому пшеничному полі залишили клаптик недожатої пшениці. І немає нічого вартого осуду в тому, коли кращі трудівниці села дохнуть серпами те поле і зав'яжуть бороду Польовику, перевеслом скрутять урожайні вінки. І як багато віків тому, попливе той вінок з поля до села, попливе на хвилях рідної пісні.

Спитасте, що ж буде з Палієм? Залишиться він жити в казках та легендах, а на наших полях йому вже нічого робити. Кепсько доводиться багатьом богам, немає для них місця, пропадають їхні сідала. Немає тепер квітів у наших пшеницях та житах, не має з чого сплести вінок Лоскотарка, але більше квітів стає біля наших осель, на вулицях міст і сіл.

(“Ранок”, ч. 8. 1968. Київ)

О. ФЕДОРЕНКО

ЦУНАМІ – РОЗБІЙ НЕПТУНА

“Після землетрусу всі розгубилися і не знали, що робити. Прошло 20-25 хвилин, і ми побачили, як засоловальний цех, що був скинутий зсувом і поплив у море, швидко повернув проти вітру назад, до берега. Я догадався, що це цунамі. Роздумувати було ніколи. Треба рятуватися. Приблизно за 70 метрів від мене на березі лежала шльопка. Я підбіг до неї вже по коліна у воді — так швидко насувався водяний вал — і ледь встиг стрибнути, як її підхопило хвилею і понесло в гори.

Через 10—15 хвилин, коли перша хвиля спала, я побачив, що з боку океану в бухту рухається ніби величезне поле, вкрите снігом...

Уздівши таку масу побілілої від дрібних бризок води, я зрозумів: це смерть. Хвиля налетіла із шаленою швидкістю, і я відчув біль від її удару...” Так змалював картину наступу цунамі 5 листопада 1952 р. на одну з бухт узбережжя Камчатки інженер Димченко.

У чому ж причина цього грізного явища природи? Чи є якісь засоби уникнути його руйнівної дії?

Виникнення величезних хвиль, що зі швидкістю реактивного літака налітають на берег, пов'язане з вулканічною діяльністю Землі. Відомо, що значна частина землетрусів припадає на ті пояси, де формуються гірські системи, які розташовані па-

ралельно глибоким впадинам морів і океанів. На земній кулі є кілька сейсмонезбезпечних зон. Найактивніше проявляє себе зона, що проходить у широтному напрямку. Сюди входять Апеніни, Альпи, Карпати, Кавказ, Копет-Даг, Тянь-Шань, Памір і Гімалія. Цунамі спостерігаються на узбережжях Середземного, Адріатичного, Егейського, Чорного, Каспійського морів і північної частини Індійського океану. Друга зона розташована в меридіальному напрямку і проходить вздовж берегів Тихого океану. Останній ніби обрамлений підводними гірськими хребтами, вершини яких піднімаються у вигляді островів (Алеутські, Курільські, Японські та інші).

Цунамі з'являються тут внаслідок розривів між гірськими хребтами і впадинами, що утворюються від вулканічної діяльності. Зміни у рельєфі океанічного дна — причина утворення грізних, спустошливих хвиль.

Наприклад, при землетрусі в Адріатичному морі поблизу Греції 26 жовтня 1873 року розірвався телеграфний кабель, прокладений на глибині 400 м. Один з його кінців потім знайшли на глибині 600 м. Через кілька років кабель знову було розірвано. Дно опустилося ще на кількасот метрів.

У затоці Сагамі (Японія) при раптовому підйомі океанського дна витиснулось близько 22,5 куб. км води. Отже, при опусканні дна вода швидко заповнює впадину і утворює величезну вирву на поверхні, а при підйомі—витискується, що викликає серію хвиль з відстанню 100-300 км одна від одної.

Другою причиною цунамі є виверження вулканів, що піднімаються над поверхнею моря у вигляді островів або знаходяться на океанічному дні. У серпні 1883 р. в Зондській протоці сталося виверження вулкана Кракатау. Стоп вулканічного попелу піднявся на висоту до 30 км. А потім величезної сили вибух зруйнував острів. Хвилі, що виникли під час цієї катастрофи, мали висоту 30-35 м., розійшлися по всіх океанах від берегів Індії до мису Доброї Надії, досягли Панамського перешийка, Аляски і Сан-Франціско. Страшні руйнування принесли вони на острови Малайського архіпелагу. Міста Анжер, Мерак і Бентам були повністю знищені, ліс і залізниці змиті, а риболовецькі судна закинуті на сушу на кілька кілометрів від берега. Узбережжя Суматри, Яви покрилися мулом, попелом, трупами людей і тварин. Загибло 36.000 мешканців архіпелагу.

Найчастіше сильні землетруси бувають на чилійському узбережжі, від мису Консепсьон до острова Чілое. З 1562 р. місто Консепсьон перенесло 12 землетрусів, а місто Вальвідія з 1675 до 1907 р.—7. 24-го січня 1939 р. в Консепсьоні та його околицях загинуло 1000 людей і 70.000 залишилося без житла. 22 травня 1960 р. новий землетрус сколихнув чилійське узбережжя. Він породив хвилі, які розійшлися по Тихому океані і за його межами зі швидкістю 650-700 км/год. Гігантський вал не тільки спустошив тихоокеанське узбережжя до Каліфорнії, а й досяг узбережжя Австралії, Нової Зеландії, Курільських островів і Камчатки. На Лоусоні, найбільшому острові Філіпін, вода затопила кілька міст.

Третя причина цунамі — падіння у море вели-

ких уламків скель, що руйнуються від дії ґрунтових вод. Висота таких хвиль залежить від маси породи, що падає в море, та висоти падіння.

1934 року в Норвегії з висоти 500 м. обвалилася частина скелі вагою 3.000.000 т. Величезний водяний вал, налетівши на берег, викликав численні людські жертви. А на Алясці 9 липня 1958 року в бухті Літуя з висоти 900 м впало близько 300.000.000 куб. м. породи. Обвал викликав сплеск води висотою 520 м. По бухті прокотилася хвиля, знищуючи все, що потрапляло в зону затоплення.

Цунамі відрізняються від хвиль, викликаних вітром.

Щоб зрозуміти цю різницю, треба нагадати дещо про утворення їх взагалі. Коли ви спостерігаєте за морем, вам здається, що вода гониться вітром і утворює течію. Але це не так.

Згадайте, як вітер колише житнє або пшеничне поле. По ньому біжать ті ж хвилі, але кожний колосок тільки хитається, а не виривається з землі. В морі частки води теж коливаються навколо свого положення рівноваги і не зносяться. Вони піднімаються вгору, утворюючи пінявий гребінь, пробігають трохи вперед, потім опускаються в западини і повертаються назад.

В такий спосіб кожна частка води рухається по замкненому колу, діаметр якого дорівнює висоті хвилі.

Вітер витрачає на створення водяних валів велику енергію, а вони її зберігають. Чим довша і вища хвиля, тим більша її енергія. Так, наприклад, хвиля висотою 6, а довжиною 80 м. має запас енергії 360 тисяч кілограмометрів на кожний метр свого фронту (відстань вздовж гребеня).

Різниця між вітровими хвилями і тими, що породжуються землетрусами, полягає в тому, що по довжині хвилі цунамі перевершують вітрові в тисячу і більше разів. Звичайно, і період коливання інший. Якщо у вітрових він вимірюється секундами, то цунамі — хвилинами і навіть годинами. Глибина вітрових хвиль досягає тільки половини їхньої довжини (найдовші 200-300 км) досягають дна з самого зародження. З наближенням до мілководдя, як і вітрові хвилі, вони коротшають, швидкість уповільнюється. І ось ця величезна маса падає на берег, змітаючи все на своєму шляху.

Людство давно шукало ефективних засобів передбачення цунамі, але це вдалося здійснити тільки у наш час. Нині чутливі прилади реєструють всі зміни, що відбуваються в надрах землі, у товщі води і рівні океану. Широко розгалужена сітка спостережних станцій, які входять в так звану "службу цунамі", завчасно інформують населення прибережних районів про виникнення велетенських хвиль.

У Радянському Союзі організація служби прогнозу і повідомлення про небезпеку цунамі поставила особливо гостро після катастрофи 1952 р. на Курілях і Камчатці. У Петропавловську-Камчатському, Південно-Сахалінську і на Курільських островах створено спеціальні "служби цунамі". Чітка робота цих станцій дає змогу уникати великої руйнівної сили цього грізного явища природи. ("Знання та праця", ч. 2, 1969. Київ).

АСТРОНОМ ЕЙЛЕР — ЗАПОРІЗЬКИЙ КОЗАК

Це трапилося 1770 року, коли військо запорозьке з кошовим на чолі билосся з турками в очаківських і ногайських степах. Там, як відомо, проходив тоді фронт російсько-турецької війни. На Січ прийшло повідомлення: сюди прибуде астроном Ейлер.

Козаки зустріли вістку насторожено: адже Січ переживала тоді не кращі часи. Козакам доводилося не раз боронити свої землі від свавільних наїздів різних придворних "благодійників". Гінця Ейлера теж прийняли, мабуть, за лихого вісника. Тому суддя військовий, який на час походу залишався старшим на Січі, вирішив повідомити про таку оказію кошового. На фронт помчав гонець з листом.

"Сьогодні від поручника артилерії Ейлера, — писав суддя Калнишевському, — присланий посильний, морської флотії штурман Василь Кіпріанов, з тим, що оний Ейлер тепер перебуває в фортеці св. Єлизавети і незабаром сюди буде, в Січ, для "приміти в сонці Венери" під тутешнім градусом. Той же посильний вимагав підвід 20 для поїздки йому, Ейлеру, біля міста для огляду, також розташування рік і дніпровських гирл, і всіляких в усьому утіх, а паче, щоб м'ясиво в містечку було безперестанно, щоб дозволялося подивитися також, яким чином засуджених карають і ін".

Кошовий не забарився з відповіддю: "Посланому від пана Ейлера або йому самому сказати маєте, що війська запорозького всі козаки в поході перебувають, тому підвід і провідників поручнику Ейлеру давати не можна. А що вимагає відвести квартиру таку, на якій би вмістилося наметів вісім, то належить знати, що в Січі таких дворів немає. А якщо просторне місце потрібне, то по теперішній літній порі став би за містечком. Що ж вимагає, аби в Січі безперестанно м'ясиво було і допущено йому бачити, яким чином засуджених страчують, то йому, поручнику, і нікому сторонньому в тутешні суди і розпорядження втручатися не вільно..."

Та все ж Ейлер приїхав на Січ і, мабуть, знайшов спільну мову із запорожцями, бо незабаром з'явився "атестат" про прийом астронома в козаки.

"Астрономічної експедиції головний предводитель, — писалося в "атестаті", — артилерії бомбардирського полку пан паручник Христофор Леонітович Ейлер у приїзд свій в нинішній час в Січ Запорозьку на його прохання у військо запорозьке в число куреня кущового товаришем прийнятий 4 серпня 1770 року".

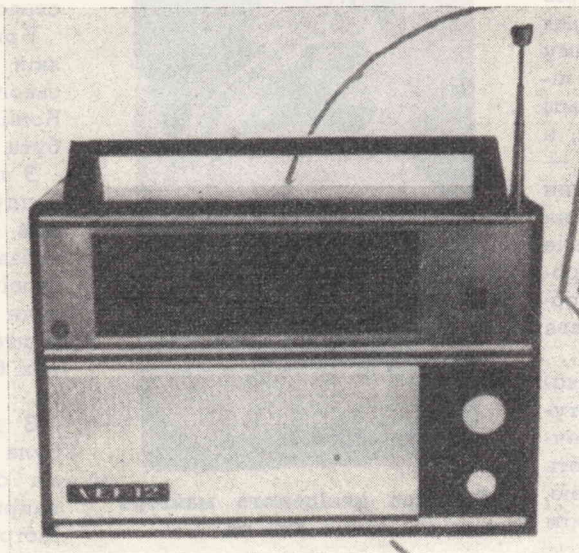
("Знання та праця", ч. 4, 1969. Київ).

ЧУДЕСА ДРЕСИРОВКИ

Чи можуть тварини або птахи відтворювати музичні мелодії? Один італійський цирковий дресировальник після шести років невтомної праці "навчив" двох качок виконувати мелодію вальса Штрауса "Голубий Дунай". Номер завжди мав великий успіх у публіки.

Для тих, що слухають Київ, фірма "Українська Книга"
пропонує

РАДІОПРИЙМАЧ ВЕФ-12

**НАЙНОВІШИЙ МОДЕЛЬ РАДЯНСЬКОГО ВИСОКОЯКІСНОГО
РАДІОПРИЙМАЧА НА 12 ТРАНЗИСТОРІВ.**

Цей приймач має 8 діапазонів хвиль: довгі, середні й 6 коротких:
13, 16, 19, 25, 31 і 41 метр, від 5.95 до 21.75 Мгц.

Приймач на шістьох звичайних С-батареях, але пристосований
для включення адаптора до хатньої електричної сітки.

Приймач портатбельний (невеличкий): 11½ x 9 x 4 цілі.

Телескопічна антена.

Ціна: 49.50 кан. доларів з батареями.

Адаптор на 110 вольт за окрему доплату — 9.95 дол.

Замовляти:

UKRAINSKA KNYHA

962 Bloor Street West
Toronto 4, Ontario, Canada
Tel.: 534-7551

РОКОЧУТЬ БАНДУРИ

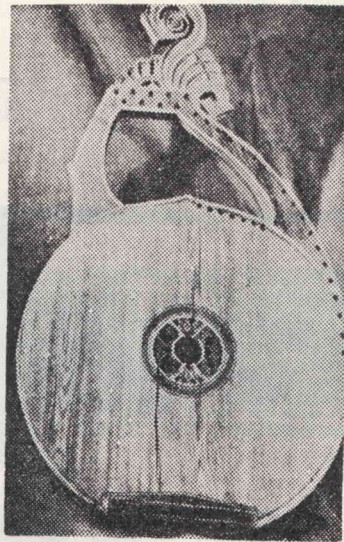
Бандура — улюблений музичний інструмент українського народу. Вона відома вже протягом кількох століть. Її попередницею була стародавня кобза, яка бере свій початок від лютневидних інструментів, що побутували в східних сло'ян ще в епоху Київської Русі.

У знаменитій пам'ятці Київської Русі — "Слова про Ігорів похід" кілька разів згадується спів і гра Бояна на струнному інструменті. У Волинському літописі від 1241 р. говориться про славетного співця Митуся, а в Київському (під роком 1137) — про "Мануйла-певца". Усі вони супроводили свій спів грою на якихось інструментах. Однак на яких саме — літописи промовчують. Проте відомо, що кобза була вже за часів Ярослава Мудрого.

Про українську кобзу музикознавча й етнографічна література дає плутані і часто суперечливі відомості. Її то зближують з румуно-молдавською кобзою, то вважають цілком самобутнім українським інструментом.

У вісімдесятих роках XVIII ст. історик О. Рігельман писав, що серед українського народу було

багато добрих музик. Вони грали на скрипках, цимбалах, сурмах, гуслях і бандурах. Сільські люди, — підкреслює історик, грають теж на скрипках, на кобзах і сопілках. Постійне сумісне побутування двох інструментів

Бандура невідомого майстра кінця XIX ст.

— кобзи й бандури — привело до того, що їх почали ототожнювати.

На підставі літературних даних, а також поширених варіантів народньої картини "Козак Мамай", можна зробити висновок, що характерними особливостями первісної кобзи були вузька шийка, довгастий корпус, мала кількість струн і лади на грифі. На деяких картинах кобза зображена без ладів. Про те, що стара кобза мала три струни, є вказівки в багатьох джерелах, зокрема в польського вченого Голембіовського. Відмінність кобзи од лютні полягала в тому, що в лютні була загнута головка, а в кобзи — пряма й не було "хорової" системи струн. В XVI ст. до основних струн кобзи, котрі йшли по ручці, були додані короткі струни (так звані приструнки). З того часу цей інструмент все частіше почали називати бандурою.

Хибність думки окремих дослідників про західноєвропейське походження бандури пере-

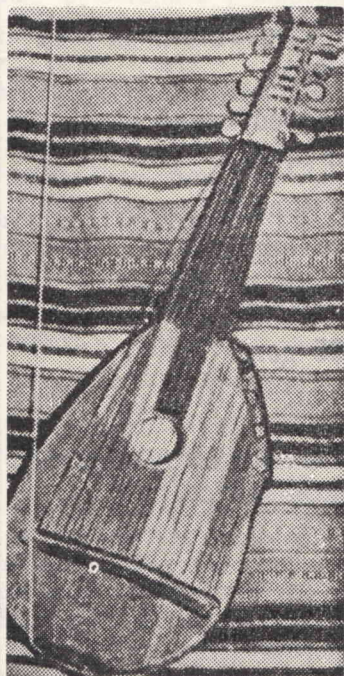
конливо довів великий знавець кобзарської справи Г. Хоткевич.

Інтенсивний розвиток мистецтва кобзарів і бандуристів припадає на XVI-XVII ст., коли воно стало одним із важливих факторів у пробудженні національної самосвідомості народу, який піднявся тоді на боротьбу проти татарсько-турецьких і польсько-шляхетських поневолювачів. Живими пам'ятниками цієї боротьби є думи та історичні пісні. Вороги тремтіли перед гнівним словом кобзарів і ненавиділи їх.

Кривава "Коденська книга", в якій записані жертви шляхетського терору після розгрому Коліївщини, ніколи не буде забута.

З ліквідацією Запорозької Січі бандура поступово стає надбанням тільки мандрівних співців-кобзарів, творців українського героїчного епосу. Вони успадкували також обидві назви інструмента, які співіснували і в творах багатьох літераторів минулого.

З давніх-давен кобза-бандура була поширена в побуті, зокрема серед козацтва. Запорожці, наприклад, розважали себе цим інструментом не тільки дома,

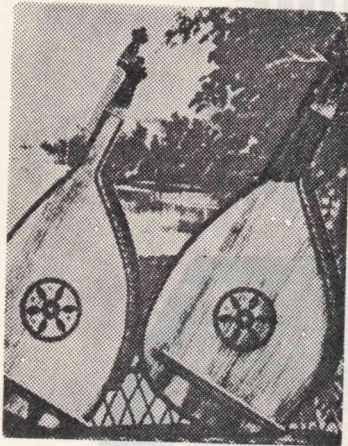
Кобза часів Коліївщини

Київський майстер бандур А. Павлинський (1910 р.)

але й брали його в походи. Бурсаки-мандрівники, які ходили скрізь по Україні співали й грали на бандурі для всіх, хто хотів їх слухати. Добре грав на

бандурі славнозвісний український філософ Григорій Сковорода, який сам створював мелодії до своїх віршів. І навіть у наш час старі кобзарі виконували сквородинські псалми, а також улюблену народом пісню "Всякому городу нрав і права".

Бандури В. Косенка (30-ті роки)

1738 року у Глухові було засновано музичну школу для навчання дітей партесного співу і струнної музики "на скрипках, на гусле і на бандурі с тем, чтобы лучших из них посылать ко двору". З цього видно, що бандура була популярною не тільки на Україні, а й у Росії. Про те, що її знали широкі народні маси Росії, свідчить така пісня:

"Как зывали, оспевали альтисты, басисты, тенористы, дискантисты в сопели, в свирели со бандурами".

Після ліквідації Запорозької Січі бандура поступово виходить з ужитку вищих верств суспільства, поступившись місцем клавірові, скрипці, флейті, арфі. Ті ж бандуристи, які залишились, виступають за цехове об'єднання. У працях істориків А. Шафонського, О. Лазаревського та ін. докладно описана структура музичних цехів, які нічим не різнилися від інших ремісничих організацій.

Братські цехи-школи були в XIX ст. в усіх районах Полтавщини, Харківщини й Чернігівщини. Цехові центри бандуристів поширювались по всій українській етнографічній території.

Важлива соціальна функція мистецтва кобзарів - бандуристів,

глибокий зміст і національна своєрідність стилю народніх дум та історичних пісень зацікавили вітчизняних фольклористів, філологів і вчених.

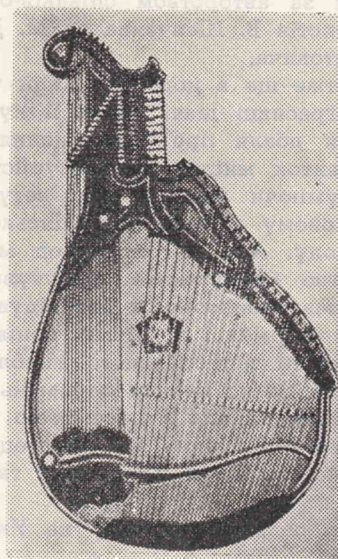
Завдяки наполегливій і самовідданій праці ряду вчених і діячів культури, воно поступово здобувало загальносхідноєвропейське визнання. Свідченням може бути те, з якою любов'ю ставилися до бандури і бандуристів кращі російські і польські письменники XIX ст. В їхній уяві й художньому зображенні бандура й бандурист — це символ національної самобутності народу і його визвольних прагнень. І справді в дожовтневий час бандуру не можна було розглядати як звичайний музичний інструмент. Вона була частиною живого серця поневоленого, але не скореного українського народу.

1873 р. відбувся третій археологічний з'їзд у Києві, на якому були присутні визначні вчені Європи, зокрема Альфред Рамбо, автор праці "Малоросійський епос", яка чи не вперше за рубежами нашої країни так широко ознайомила громадськість з українськими думами та їх виконавцями. На з'їзд було запрошено клясика українського кобзарства — Остапа Микитовича Вересає, який привернув увагу багатьох видатних учених, композиторів, художників.

Під безпосереднім впливом О. Вересає і його послідовників з'являються високоталановиті бандуристи-інтелігенти, які популяр-

Народній артист УРСР І. Кучугура-Кучеренко (30-ті роки).

Бандура майстра В. Тузиченка (1940 р.)

ризують кобзарське мистецтво, вдосконалюють інструмент. До їх числа належали О. Рубець, О. Сластіон, Г. Хоткевич, В. Овчинников, В. Шевченко, М. Домонтович, М. Кропивницький та інші.

Особливо почесне місце в літописі кобзарського мистецтва посідає діяльність відомого художника О. Сластіона. Він уперше записав на фонограф з вуст кобзарів багато мелодій народніх дум, а також виконав портрети багатьох кобзарів кінця XIX — початку XX століття.

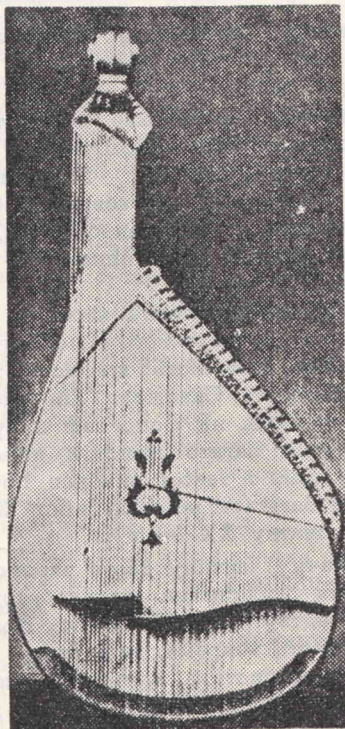
Значну частину свого творчого життя присвятив кобзарському мистецтву М. В. Лисенко. Йому належать зокрема, такі праці, як "Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем О. Вересаєм", "Народні музичні інструменти на Україні", "О торбане и музыке песен Видорта" та ін. В музично-драматичній школі, відкритій М. В. Лисенком, була кляса бандури, де працював викладачем у 1908-1911 роках кобзар І. Й. Кучугура-Кучеренко.

Серед відомих пропагандистів кобзарської справи в дожовтнєві часи варто назвати Г. Хоткевича. Він сам блискуче грав на бандурі, багато зробив для вдосконалення її, а також видав "Школу гри на бандурі". Подібні посібники для початківців-бандуристів у 1913-1914 роках вийшли та-

кож за авторством співаків-бандуристів В. Шевченка та М. Домонтовича.

Отже ще в дореволюційний час прогресивні діячі науки й культури дбали про відродження і розвиток мистецтва бандуристів, розуміючи його велику вагу в духовому житті українського народу. Але в той період мистецтво бандуристів побутувало майже виключно в індивідуальних формах і в умовах соціального та національного гноблення не могло набути справжнього розквіту. Лише з перемогою української влади це мистецтво стало виходити на ширшу творчу дорогу.

За радянського часу на Укра-

Бандура майстра В. Герасименка (1966 р.)

їні організовано численні професійні капелі бандуристів, а також оркестри народних інструментів, до складу яких увійшла й бандура, створено відповідні умови для популяризації досягнень цих колективів, налагоджено фабричне виготовлення бандур.

На початку 20-их років у республіці набула популярності Перша київська капеля бандуристів, створена в 1918 році з ініціативи аматорів Г. Андрійчука, Г. Комаренка, Ф. Дорошка, Г. Ко-

Що найкраще у склянці?

ACADIAN

КАНАДСЬКА РОДИНА ДОБРИХ НАПОЇВ

РУМ — ДЖІН —
Acadian "SEVEN SEAS" Acadian "DE LUXE"
КАНАДСЬКІ ВІСКІ — ГОРІЛКА
Acadian "SIGNATURE" Acadian "DE LUXE"

Акадіян завжди перший на списку знавців напоїв (також перший на списку в Онтаріо у крамницях L.C.O.B.)

ACADIAN DISTILLERS, BRIDGETOWN, NOVA SCOTIA

пана та ін. Протягом 20-30-х років вона була основним центром кобзарського мистецтва на Україні. Зберігаючи кращі традиції народних кобзарів, капеля створювала нові, співзвучні часові форми виконання.

Слідом за Київською капелею, яка пізніше носила назву зразкової, капелі бандуристів організувалися в інших містах. У 1925 році організовано Полтавську окружну капелю. Її організатором і художнім керівником був досвідчений музикант В. А. Кабачок згодом відомий педагог і автор "Школи гри на бандурі".

У липні 1925 року була заснована Харківська художня капеля кобзарів, а в 30-их роках одним з улюблених колективів на Україні і за її межами стає ансамбль бандуристів Українського радіо, утворений 1935 р. досвідченим диригентом-хормайстром, знавцем бандури М. Опришком.

Напередодні війни мистецтво бандуристів набуло справді масового характеру. В роки війни значна частина бандуристів з усіх художніх колективів України брала безпосередню участь у боротьбі проти фашистських загарбників, а як тільки замовк гуркіт гармат, по всій республіці знову зарокотали бандури.

Весвітню славу завоювала Державна заслужена капеля бандуристів УРСР, яка 1946 року поновила під керівництвом досвідченого диригента О. З. Мінківського перервану війною роботу.

Як відомо, сучасна бандура багато в чому відрізняється від своєї далекої попередниці — кобзи. Співаки-бандуристи протягом віків намагалися вдосконалити свій інструмент.

Багатотональний процес розвитку бандури має певні закономірності. Вивчаючи їх, можна визначити, до якої школи належав той чи інший майстер або бандурист. Якщо взяти, наприклад, період Запорозької Січі, там ми зустрінемо інші і щодо форми, і щодо звучання інструменти, ніж ті, які побутували в кінці XIX ст.

Бандура в тому вигляді, як вона відома нам з XIX ст. є інструментом багатострунним, з великим резонаторним корпусом,

овальним, круглим або грушовидної форми.

Відсутність стабільної форми інструмента та наявність неоднакової кількості струн із різним звуковим строем призвели до того, що на території України існувало кілька способів гри на бандурі.

Виготовленням бандур у доживотневі часи займалися переважно приватним способом народні майстри. Кожний майстер робив бандуру за власним зразком. Часто інструменти навіть одного майстра були де в чому різні.

Нам відомі імена українських інструментальних майстрів. Це М. Г. Надбайло (XVII ст.), на бандурі якого пізніше грав видатний кобзар М. Кравченко, та А. П. Остапенко з Харківщини, який змайстрував бандуру для Г. Хоткевича.

Відомими майстрами бандур були також Г. Певзнер (друга половина XIX ст.), А. Дольченко, брати Василь та Андрій Плахути, В. Бездрабко, П. Боровин (перша половина XX ст.) та ін. На початку XX ст. особливою популярністю користувався київський майстер Антон Павлинський, інструменти якого були відомі далеко за межами України, зокрема в Канаді.

У роки Радянської влади, хоч і взято основний курс на фабричне виробництво бандур, але виготовляли їх також і майстри, які продовжували вдосконалювати інструмент. Серед них особливо відомі такі, як, О. Корнієвський, О. Дудка, К. Німченко, С. Лобко, Д. Рикаш, Ф. Циганенко, І. Кузьменко, П. Потяко, В. Тузиченко, В. Косенко, А. Яценко, І. Скляр.

Значні зміни в конструкцію бандури вніс видатний майстер-винахідник І. М. Скляр, який почав працювати над удосконаленням українських народних інструментів ще 1923 р. У 1928 р. він виготовив бандуру київського типу (за ескізом О. Г. Сластіона) на замовлення проф. Д. І. Яворницького для Дніпропертовського музею.

Поступово виробництво бандур розпочали музичні фабрики республіки. Фабричне виробництво вимагало встановлення науково обґрунтованих принципів будо-

ви інструментів і стандартизації їхньої конструкції. Музичні фабрики Харкова, Києва, Одеси, Чернігова, Львова організували серійне виготовлення бандур. Створювалися вони за зразками кращих майстрів-винахідників, а також за допомогою і консультаціями бандуристів-фахівців Г. Хоткевича, Л. Гайдамаки, В. Кабачка, М. Полотая, В. Тузиченка, І. Скляра.

Створена в радянський час бандура з механізмом для перестроєння в усі тональності відкрила новий період в історії розвитку улюбленого народного інструмента. Тепер вона застосовується не тільки для акомпаньяменту, але і для сольного виконання. Це значно розширило зацікавленість народних мас кобзарським мистецтвом, яке давно вже вийшло за межі нашої країни і всюди чарує любителів прекрасного.

("Знання та праця",
ч. 12, 1968, Київ)

АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР

І. БОДНАРЧУКА В ЕДМОНТОНІ

Літературно-мистецький клябу в Едмонтоні влаштує авторський вечір Івана Боднарчука. Вечір відбудеться в середу 20-го серпня 1969 р. в залі УНО (10629-98 вул.) о 8-ій год. вечора.

У програмі: відкриття — п. Б. Мазепа, голова клябу, слово про творчість І. Боднарчука — Юрій Стефаник, авторське читання й обговорення творів. Крім новель і сатиричних монологів, автор зачитає уривок із недрукованої ще повісти "Покоління зійдуться".

**

— Петре! Навіщо ти купив аж два телевізори?

— Моя теща за одного половину життя віддала б.

**

— Що трапилося? Чому ти такий сумний?

— Погана історія...

— А в чому справа?

— Я мав зустрічати на станції дружину, а її в поїзді не було. Боюся, що вона дома вже з учорашнього дня.

АННА ЧИ ГАННА?

Був час, коли в Україні, особливо в початках національного відродження, було повно зарозумілих і впертих "мовознавців", які завзято воювали проти тих чи інших висловів української літературної мови, заявляючи, що в їхньому селі "так не говорять", так ніби літературна мова великого народу мала б задовольнитися говіркою одного села.

З часом тих "знавців" української мови стало менше, але подекуди вони ще й досі з'являються на поверхні життя. Ось недавно в Б. Айресі на засіданні Шевченківського Комітету гурт таких "мовознавців" накинувся на авторів тексту умов конкурсу за те, що вони вжили давнє українське слово "ціха" що його ті "мовознавці", мовляв, ніколи не чули, і тому в українській мові, а з тим і в тексті умов конкурсу воно не сміє бути. Цікаво, що замість визнати своє неvistачальне знання української мови, вони закинули це незнання авторам статуту, які проте могли покликатися на авторитет такого справді великого мовознавця, як Б. Грінченко з його великим "Словником української мови", або Г. Голоскевича з його поширеним у нас "Правосписним словником".

Подібний мовознавець з'явився недавно і в "Мітлі" Ю. Середяка. Не розуміючи як слід української мови (не припускаю, що хтось розуміючи її міг би навмисне так злобно перекрутити думку П. Волиняка, що її цитуємо нижче) цей новоспечений "мовознавець", прочитавши в "Нових Днях" твердження П. Волиняка, що православні українці Торонта "на партії в церкві дивляться зверху вниз. І ще й посвистують..." зробив висновок, що П. Волиняк "клепає на православних братів, ніби вони... свещуть у власній церкві". Дійсно, яким знавцем мови, треба бути, щоб аж так зрозуміти вищенаве-

дені слова П. Волиняка і так про неї поінформувати читачів "Мітли"!

Той же "мовознавець", у тій же замітці в ч. за травень ц. р., замість послухатися справжнього відомого мовознавця п. Волиняка, що із його численних підручників діти в школах Канади (і не тільки Канади!) навчаються української мови, дозволяє собі закинути йому "неграмотність" ("виступив з неграмотними навчаннями") бо він твердить, що треба говорити й писати тільки Ганна, а не Анна, бо то по-московському. І на доказ "неграмотности" Волинякового твердження пояснює: "Ще не було ні Росії, ні навіть московського князівства, пане Волиняк, як Україна дала Франції свою князівну Анну Ярославну — королеву Франції в XI сторіччі. І наша володарка на документах французького королівства підписувалась Анна Регіна, а не Ганна".

Він, очевидно, не знає, що Анна — ім'я жидівське, прийшло до нас разом із грецьким християнством, а потім з поширенням християнства та грецьких впливів на територіях теперішньої Московщини там міцно зацепилося, тим часом як в Україні воно досить швидко зукраїнізувалося, прийнявши перед звуком А, надто відкритим для українського вуха, звук Г, незнаний в московській мові, але дуже характерний для мови української. І так Анна перетворилася в Україні на Ганну. Зустрічаємо Гану вже в українському пом'янику 1484 р., а потім у пом'янику 1584 р. Певно, ім'я Ганни увійшло в українську мову ще й до тих дат, але ми про це точно не знаємо, за відсутністю письмових документів. Яким популярним зробилося серед українського народу ім'я Ганни, а не Анни (це останнє затрималося в Україні пізніше тільки серед змосковщеної інтелігенції, що уникали імени Ганни, (як ніби мужичого), видно з незвичайного поширення в Україні здрибнелих та пестливих імен, похідних від Ганни: Ганничка, Гануля, Ганнуня, Ганнулька, Ганнусенька, Ганнуненька, Ганнунечка, Ганнуся (і скорочення Нуся), Ганя, Гандзя, Гандзуля..., а також прізвищ, як от Ганкевич, Ганущак, Ганусяк, Ганківський, Ганович, Ганусенко... Існують навіть місцевості, що походять від імени Ганни: Ганьківці, Ганьчова. Є навіть порода сливок — "гануська пізня".

Що ж до того, що за княжих часів в Україні не було імени Ганни, а була тільки Анна, як це виказує підпис Анни Ярославни, то не треба забувати, що за тих часів наша княжа держава носила назву не України, а Русі, і українці називалися руськими, або русинами, — назви, що майже до наших часів зберігалися в Галичині, Буковині та на Закарпатті, а й тепер ще зберігаються на Пряшівщині та в Югославії.

І на скульптурному пам'ятнику тієї ж дочки Великого кн. Ярослава, що підписалася Анною, який стоїть перед входом до побудованої нею відомої романської каплиці, зберігся такий характерний напис: "Анна руська, королева французька, засновниця собору 1060 року".

Так було за княжих часів. Але пізніше Москва перебрала і назви руський, і ім'я, Анна, що стало в нас прикметним для москалів та змосковщених українців і тому має рацію П. Волиняк, коли пи-

Увага!

Увага!

ТОРОНТО й ГАМІЛЬТОН

• **Безплатно чистимо печі (форнеси)** •

Даємо безплатну цілорічну обслу́гу печей нашим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі — 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі — 549-9634

ше, що українці повинні вживати українське ім'я Ганни, а не московське Анни, подібно до того, як ми тепер називаємо себе українцями, а не руськими.

Від редакції. Статтю проф. Є. Онацького "Анна чи Ганна?" передруковуємо з тижневика "Наш Клич" (Буенос Айрес) від 22 травня 1969 р.

Звичайно, нам абсолютно байдуже, як себе зватиме Ганна Романишина (див. матеріали в "Нових Днях" про ювілей "Томону України"), але нам хочеться, щоб більшість нашого громадянства була грамотна, культурна, щоб вона не мала на собі печаті національної й людської меншевартості. Тому нам приємно ствердити, що проф. Є. Онацький допомагає нам у цьому, себто, що ми маємо однакові погляди.

Поскільки проф. Є. Онацький наводить приклади похідних від слова "Ганна", то я осмілюсь навести приклад з однієї пісні:

Пошли, Боже, зранку,
Горілочки чарку,
Тютюну та люльку,
Дівчину Ганнульку!
Горілочку пив би,
Люлечку курив би,
Дівчину Ганнульку
До серця тулив би...

Цю пісню колись був використав в одному зі своїх оповідань М. Коцюбинський. Пізніше її використав підрадянський письменник А. Косматенко в оповіданні "Люлька", ("Нові Дні", ч. 204).

Від пісні віс вітальною силою, оптимізмом і чистотою взаємин між статтями. Спробуйте лише замінити "Ганнульку" "Анею" чи "Анною", то побачите, що нічого не вийде, ті імена нам чужі — це лімонадно-кокаколисторусинсько-хахлацький мос-

калізм і він дуже погано свідчить про культуру тих людей. У них усе зменшене, здрібніле, почавши від кави й чаю і кінчивши думкою. Вони п'ють не каву, а "кавусю", не чай, а "чайочок". Вони не знають пісні про Ганнульку, яку козак, який крутить хвості не свиням, і навіть не волам, а справжнісіньким чортам, які аж пищать і виють від болю, "дівчину Ганнульку до серця тулив би"... І мабуть, притулив би таки солідно! Але вони того не розуміють, бо п'ють "кавусю" й ріденький "чайочок". Вони навіть "модерну" "піснюшку" (не пісню, а піснюшку!) створили собі:

Ти до мене прийди на чайочок,

На чайку буде весело нам...

...По чайку я тобі все віддам!

Еге віддасть! Щоб щось дати комусь, то треба його мати. А що така собі "Аня" має, як вона живе на "чайочку" і ще на якихось таблетках? Що ж там порядний козак, який крутить хвості не поросяткам, а чортам, тулитиме до свого могутнього серця?...

Зійшли наші "націоналістенята" на пси. Таку воно й "Мітлу" мають...

НЕКРОЛОГИ

† ЛЮДМИЛА ІВЧЕНКО (КОВАЛЕНКО)

14 червня 1969 р. у Трентоні, США, померла наша співробітниця Людмила Миколаївна Івченко, яка підписувала свої твори своїм дівочим прізвищем — Людмила Коваленко.

Покійна народилась у 1898 році у південній Україні (десь над Озівським морем). Закінчивши гімназію в своєму місті, переїхала до Києва, де здобула освіту на Вищих Жіночих Курсах (історико-філологічний факультет). У Києві одружилася з відомим українським письменником Михайлом Івченком, який пізніше був засуджений на процесі СВУ.

Друкуватись поачла в 1926 році. Перше її оповідання "Кулька" було видрукуване в журналі "Нова Громада". Пізніше друкувалась у журналах "Червоний Шлях" (Харків) та "Життя й Революція" (Київ) і "Глобус" (Київ). Та Людмила Івченко-Коваленко тоді більше працювала в ділянці перекладів, головню з французьких письменників (Золя, Бальзак, Вольтер, Мепасан). Власна її літературна творчість більше розвинулась по другій світовій війні, на еміграції, де вона написала цілий ряд романів і п'єс, найвідомішою з яких була драма "Домаха". Так у 1950 р. вийшла її збірка п'єс "У часі і просторі", у 1950 р. — фантастичний роман "Рік 2245", у 1957 р. — збірка оповідань "Віта нова", 1960 р. — "Давні Дні". Останніми роками письменниця працювала над історичними романами, наприклад навряд чи закінчений роман "Марна помста", уривки з якого були надруковані у "Нових Днях" ч. 227 (грудень 1968 р.).

Людмила Миколаївна активно працювала також у галузі журналістики: її статті друкувались у "Нових Днях", у щоденнику "Свобода" та в інших часописах. У час еміграції в Німеччині вона редагувала журнал "Громадянка" (1946-1949 рр.). Довгі

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD. & SERVICE STATION

945 BLOOR ST. WEST TORONTO, ONT.

24-ГОДИННА СОЛІДНА І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і направа форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

ОЛИВУ В НАС.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551

Уночі: RO 2-9494

роки працювала в українському відділі радіо "Голос Америки" у Вашингтоні.

Одержавши пенсію, вона мала намір переїхати в якесь мале місто недалеко Нью-Йорку, щоб було спокійно жити й бути недалеко від Нью-Йорку й Торонта, де є чималі скупчення українців. Довго шукала, вагалась і врешті осіла в Трентоні, США, де купила власну хату і тоді повністю віддалась громадській і літературній праці. Востаннє ми з нею зустрічались у Нью-Йорку в кінці минулого року у Народньому Домі на доповіді голови УРДП В. Ів. Гришка. Тоді ж ми й домовились про друк уривків з її нового роману "Марна помста".

Покійна була активною громадською діячкою. Розпочала вона її ще за німців у Києві, де вона була організаторкою Українського Червоного Хреста. У США багато років очолювала Сестрицтво при Українській Православній Церкві. Останні роки також очолювала комісію для справ культури при Секретаріаті Світового Конгресу Вільних Українців.

Людмила Миколаївна любила жити сама: у Вашингтоні мала апартамент, а в Трентоні власний будинок. Одночасно з тим вона мала багато друзів і приятелів та знайомих, ніколи не була замкненою в собі, ізольованою ід світу. За яких три тижні перед смертю, одна наша читачка телефонувала їй з Торонта, щоб вона приїхала на "Полтаву" під Торонтом відпочивати на катедрі. Людмила Миколаївна відмовилась: "Цього року я маю багато запланованої праці". Говорила весело, почувалась дуже добре. Сказала, що "втіштеться власністю", "я, — сказала, — залюбки кошу траву на травниках, поливаю їх і почуваюсь дуже добре". Через яких три тижні преса повідомила, що вона пішла до якихось (на жаль не назвали їх) своїх знайомих, сказала, що почувається втомленою, сіла на канапу чи крісло і вмерла...

Не мала звички багато говорити про себе, не любила розкидатися своїми фотами: усі мої старання роздобути її фото по смерті не дали результатів.

Нікого не залишила по собі: її єдина дочка загинула, потрапивши під військове авто в перші дні американської окупації Німеччини американцями. Кажуть, що вона перевезла її тлінні останки на православний цвинтар у Бавнд Бруці, США, і тепер її поховано (21 червня 1969 р.) разом з дочкою.

Вічна й гарна пам'ять хай буде чесній і щирій трудівниці на українському культурному полі!

Редакція.

УКРАЇНСЬКА КАНАДСЬКА ФУНДАЦІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

подає сумну вістку,
що на початку місяця червня ц. р.
в Йорктоні, Саскачеван, Канада
відійшов у вічність

бл. пам. **МИХАЙЛО НАПАДІЙ**
Меценат Шевченківської Фундації

Вічна Йому Пам'ять!

УКРАЇНСЬКА КАНАДСЬКА ФУНДАЦІЯ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

подає сумну вістку,
що дня 16 липня ц. р. у Вінніпезі
відійшов у вічність

бл. пам. **МИХАЙЛО ПОЛІТИЛО**,
Фундатор Шевченківської Фундації

Вічна Йому Пам'ять!

Олена АПАНОВИЧ

Георгій ГОЛДІН

МОВЧАЗНІ ВАРТОВІ СТЕПІВ

У середині XIII століття південноукраїнськими степами проїздив фламандський мандрівник, чернець Віллем Рубрук. 1253 року французький король Людовик IX послав його на чолі дипломатичної місії у Монголію до Мангу-хана. Довгий і важкий шлях подолав Рубрук. Він проїхав Крим, причорноморські степи, Кавказ, частину Середньої Азії і південь Сибіру. Людина освічена і спостережлива, Рубрук під час подорожі старанно занотовував усе, що його зацікавило чи здивувало у побуті і звичаях тих народів, з якими він зустрічався.

У причорноморських степах йому впали в око численні кам'яні фігури-статуй, що стояли на високих могилах. Він навіть спостерігав, як ставили ці монументи кочівники-половці*).

Чернець писав: "Комани мають звичай насипати землю над могилою померлого і ставити статую, що була повернута обличчям до Сходу і тримала посудину обома руками біля черева".

Свідчення Рубрука про половецькі статуй, що відомі під назвою "кам'яні баби", ще й досі є визначальними, коли йдеться про походження й первісне призначення цих монументів.

У степах України зустрічаються різні види кам'яних баб. Крім того, подібні монументи, зроблені з пісковик, валянку або твердіших порід, розкидані на величезному просторі — від Прикарпаття до Монголії, включаючи степи Криму, Північного Кавказу аж до річки Куми.

Жодних написів, письмових знаків на кам'яних бабах немає. Отже, слід припустити, що люди, які ставили їх, не мали своєї писемності. Мовчать про творців цих статуй легенди, не згадуються вони в переказах. Мабуть, народи, що створили їх, зникли з історичної арени. Але хто вони? З якою метою ставили свої скульптури? Ці питання віддавна цікавлять учених, і археологічна наука багато зробила, щоб відповісти на них. Проте загадки ка-

* Так зветься цей народ у давньоруських літописах (від слова "поле", тобто мешканці полів, степів). Західноєвропейські джерела називають їх куманами, або команамі. Самі ж половці називали себе кіпаками.

м'яних баб до кінця ще не розкриті. Мовчазні вартові степів уперто зберігають свої таємниці.

Монументи вчені умовно поділили на чотири групи з більш-менш визначеними формами людської постаті. Територія їх розсіяння охоплює безмежні простори степів Радянського Союзу. Вчені вважають, що всі статуї мали однакове призначення і були пов'язані з культом предків. Але створили їх різні народи і в різні часи, між якими пролягли не тільки століття, а й тисячоліття. Тому витвори цих народів, хоч вони і об'єднані спільною назвою "кам'яні баби" відрізняються формою, зовнішнім виглядом, характером і рівнем обробки. Скажімо, у південній частині Красноярського краю височать 2-4 метрові сигароподібні чи шаблеподібні стовпи. Вважають, що цим кам'яним бабам близько 4 тисяч років і що створили їх люди, які жили тут ще за доби бронзи. На Алтаї, в Казахстані, Туві та Хакасії, почасти в європейській частині СРСР та Монголії зустрічаються однотипні чоловічі кам'яні фігури, найменші — заввишки 70 сантиметрів, найбільші — 3 метри.

У Причорноморських степах стоять кам'яні баби скіто-сарматського часу, тобто V-VI століть до н. е., їх називають також "скітськими воїнами". Фі-

гура "скітського воїна", що експонується в Миколаївському краєзнавчому музеї, зображає померлого царя. Інші скітські пам'ятники, що їх ставили на могилах воєначальників та різних можновладців скітського суспільства, неодмінно мали гривню, пояс і меч, який займає центральне місце і є символом могутності. Взагалі в релігійному житті скітів довгий час панував культ меча.

Найбільш численні і досконалі за обробкою половецькі кам'яні баби — їх можна побачити у придніпровських, донських і заволзьких степах.

Велика кількість цих пам'ятників свідчить про те, що народ, який створював їх, довго жив на цих землях, був численний і могутній. Справді, майже два століття панували у південноруських степах кочовики тюркського походження, одне з найбільших племен Азії — половці. Територія, яку вони захопили, звалася Дешт-і-Кіпчак, тобто кіпчацький степ, половецька земля.

Половці вперше з'явилися на Русі в середині XI століття, витіснивши з причорноморських степів своїх попередників — торків (також тюркських кочовиків). У південноруські землі половці прийшли зі сходу, вже маючи за плечима багатовікову історію.

Перший напад половців на Київську Русь датується 1055 роком. Понад півтора століття майже щороку то тут, то там палали руські міста і села. Бранців половці продавали на невольницьких ринках Криму та Центральної Азії. "И бисть с того времени великий плач в земле Русской", — розповідає літопис про це лихоліття. Київська Русь, ведучи тривалу боротьбу з половцями, по суті, захищала тогочасну Західну Європу від навали кочовиків.

Як народ, половці не збереглися. Проте вони залишили по собі в південноруських степах, так само як і їхні попередники — печеніги й торки, — пам'ятники матеріальної культури — поховання. На могилах вони ставили досить ретельно оброблені кам'яні фігури, чого майже не робили печеніги і торки. Половецькі кам'яні баби заввишки від 1,5 метра до 3,5 метра поширені по всій Україні. Найбільше їх у Дніпропетровській, Херсонській, Миколаївській, Одеській, Харківській областях, у Донбасі і особливо в Запорізькій області, де, як вважають, був колись центр половецької землі — Токмак.

Ці фігури тесані з каменю, пісковика, вапняку і навіть граніту. Причому матеріал не завжди місцевого походження, його завозили також з далеких країн. Кам'яні баби цієї групи, безумовно, належать одному народові і мають однакове призначення — культове.

У половців мистецтво було тісно пов'язане з релігією. Важливим елементом релігійного поховального обряду була скульптура. Дотримуючись культу предків, половці розставляли по степу скульптурні портрети померлих. Половецькі кам'яні баби зображають і чоловіків, і жінок, причому різного віку. Ясно, що кам'яні баби відтворювали здебільшого образи представників верхівки половецького суспільства. Бо замовляти зображення померлих родичів могли тільки багаті кочовики. Тому можна гадати, що серед скульптур

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

ПЕРЕДОВОЇ БРАТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ США Й КАНАДИ!

**Бути членом Українського Робітничого Союзу,
це значить:**

- Мати забезпечену полісу на життя;
- Мати право на допомогу при каліцтві чи хворобі;
- Можливість користати із стипендійного фонду для студентів високих шкіл;
- Можливість вашим дітям користати з дитячих таборів і курсів українознавства;
- Бути співвласником тижневика "Народня Воля" та англомовного місячника "Форум";
- Користатись з відпочинкової оселі УРСоюзу "Верховина";

За повнішими інформаціями звертайтеся письмово або телефоном до місцевих секретарів і організаторів УРСоюзу чи до його головного організатора на Канаду Анатолія Білоцерківського на адресу:

490 Oka St. — LaSalle, Quebec, Canada

Tel.: (514) 366-1775

або до Головної Канцелярії УРСоюзу:

440 Wyoming Ave., Scranton, Pa., U.S.A.

Tel.: (717) 342-0937

є портрети ханів — правителів половецьких пле-
мінних союзів, салтанів — вождів орд чи племен,
беків — князів, що стояли на чолі роду; баатурів,
беїв — заможних половецьких воїнів; жерців-ша-
манів, а також жінок із цих ієрархічних груп. Як
правило, половецькі кам'яні баби мають яскраво
виражені тюрксько-монгольські риси: широкі об-
личчя вузькі очі, тонкі вуса. Але є баби з європе-
їдними рисами обличчя: великі очі, високий ніс,
довгі густі вуса. Радянський археолог Ц. Плетньо-
ва, автор роботи "Печеніги, торки і половці у пів-
денноруських степах", пояснює це етнічною спе-
цифікою половців, у яких начебто існувало два
таких антропологічних типи.

Ми даємо цьому інше пояснення. Київська Русь
справляла великий вплив на життя та історію по-
ловців. Київські князі одружували своїх синів і
дочок з представниками половецької знаті. Крім
того, окремим полоненикам-слов'янам вдавалося
посісти неабияке становище в половецькому су-
спільстві. Серед багатьох грубо зроблених кам'яних
баб зустрічаються старанно, навіть художньо об-
роблені скульптури. В них відчувається рука ми-
стця, майстра. Такі роботи могли бути виконані
котримсь із слов'ян, що свідомо чи несвідомо на-
давав європейських рис своїм витворам.

Чимало половецьких скульптур виконано в реалі-
стичній манері з деякими елементами стилізації.
На цих фігурах детально відтворюється тюркський
одяг. Елементи одягу збігаються з тими, що їх зна-
ходять археологи в половецьких похованнях XII—
XIII століть. Надзвичайно цікаво також, що вони
збігаються з окремими елементами сучасного одя-
гу народів тюркського походження — бурятів,
киргизів, казахів, монголів.

На чоловічих фігурах головною частиною одя-
гу є довгополий каптан з вузькими вилогами і
нашивками на рукавах. Поверх каптана — ціла
система ременів. На грудях до них прикріплюва-
лися два товсті шкіряні або повстяні круги. На по-
ясі проворуч і ліворуч кріпилася зброя — зігнута
шабля, складані луки в налуччях, сагайдак із стрі-
лами і накладкою посередині, а також ножі, гре-
бінці, торбиночки з кресалами. На головах у чо-
ловіків — сферичної або конічної форми шоломи,
з-під яких спадають три коси. Чоловіки носили
серги.

У всіх скульптурах — і чоловічих і жіночих —
найретельніше оброблялися голова і тулуб. Ноги
намічались тільки контурно. Вони були не зовсім
пропорціональні щодо розмірів фігури і мали ви-
гляд перевернутих пляшок. Чоботи-чуні з високими
халявами, перев'язані ременями. І чоловіки, і жін-
ки тримають біля пояса щось на зразок посудини
— мабуть для жертвоприношень.

На жіночих статуях — складне головне вбран-
ня: зачіска, високий гостровержий чи плаский ка-
пелюшок, стрічки, пов'язки на лобі, візерунчасті
накладки з торочкою, ланцюжки, кільця. Взагалі
половецькі жінки носили дуже багато прикрас:
сережки, намиста, шийні гривни, стрічки з металевими
бляшками, браслети тощо. Трапляється також
на жіночих скульптурах річ, призначення якої точ-
но не встановлено: чи то талісман, чи то скринь-
ка для парфюмерії. Біля пояса — цілий набір ре-

чей, але іншого характеру, ніж у чоловіків, більш
побутового: дзеркало в торбинці на шкіряній кру-
ченій мотузці, гребінці у футлярах і батіг. Всі жі-
ночі фігури оголені до пояса.

Багато століть стояли мовчазні і загадкові статуї
в причорноморських степах. Коли в південних
землях України з'явилися запорізькі козаки, то й
вони не уявляли собі степ без кам'яних баб — не-
від'ємної частини степового пейзажу. Відтоді ук-
раїнське населення називає кам'яних баб "мама-
ми", відображаючи в цій назві їх тюркське похо-
дження.

На російському прикордонні кам'яних баб, що
стояли на перехрестях шляхів або на підвищених
місцях, використовували як своєрідні шляхові зна-
ки, поштові скриньки. В географо-топографічному
джерелі XVII століття — "Книге Большого черте-
жа" можна прочитати таке:

"Чоловек камен, а у него кладут из Белгорода
станичники доездные грамоты, а другие памяти
кладут на Самаре у двух девок каменных".

Тільки в другій половині XIX століття почалися
спроби науково описати і вивчити кам'яних баб,
вперше ставиться питання про необхідність збе-
регти їх, бо скульптури не тільки псувалися від
часу. Нерідко їх трошили на каміння, використо-
вуючи як будівельний матеріал.

"Одесское общество истории и древностей рос-
сийских" в своїх "Записках" надрукувало описи
кам'яних баб. Багато сил і праці до розшукування
і збирання половецьких скульптур доклав видат-
ний історик запорізького козацтва Д. І. Яворниць-
кий. Нелегка то була справа — перевозити вели-
чезні кам'яні монументи вагою від двох до п'яти
тонн (та ще власним коштом!). Колекція Яворниць-
кого, до якої входить понад 60 фігур тепер нале-
жить Дніпропетровському краєзнавчому музею.

За радянського часу питання про збереження ка-
м'яних баб було порушено в 1927 році. У першо-
му номері збірника "Охорона пам'яток на Украї-
ні" була опублікована спеціально розроблена про-
фесором О. Федоровським "Програма для реєстра-
ції та опису пам'яток "Кам'яні баби". В Дніпропет-
ровському, Донецькому, Луганському, Запорізько-
му, Миколаївському, Херсонському, Одеському,
Симферопільському, Ізюмському та інших музеях
України є невеликі колекції цих статуй.

Проте робота по охороні й вивченню згаданих

У НАШОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВИЙШОВ
НОВИЙ РОМАН

ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

"СОБОР"

Видруковано цей роман на доброму папері,
книжка не клеєна, а шита нитками, двоко-
льорова обкладинка Петра Магденка,
240 сторінок друку.

Ціна: \$3.25 за примірник разом з пересилкою.
Замовляти в "Нових Днях".

визначних пам'яток історії України ще й досі ведеться погано.

В деяких селах Донецької, Луганської, Херсонської та Харківської областей стародавні скульптури знищуються. Отже, доконче, потрібно негайно подбати про охорону і зберігання кам'яних баб, здійснити облік і науковий опис їх. Передусім слід довести до відома населення, що кам'яні баби — цінні пам'ятки культури і мистецтва далекого минулого України. Звичайно, необов'язково всі кам'яні скульптури звозити в музеї. Деякі з них варто залишити на прадавніх могилах, але створити всі умови для їх збереження.

Справу охорони кам'яних баб повинне очолити Республіканське товариство охорони пам'ятників історії і культури. Районні, обласні організації товариства, історико-краєзнавчі музеї могли б збирати у себе "адреси" цих пам'яток, з фотографіями, малюнками, обмірами, описами тощо. Республіканському товариству варто подбати і про друкування та поширення програми реєстрації та опису кам'яних баб.

Не повинні стояти осторонь цієї справи інститут археології АН УРСР і особливо Міністерство культури УРСР. Тим більше, що й для музейних колекцій кам'яних баб не скрізь створені відповідні умови. Колекція Яворницького в Дніпропетровському музеї стоїть у безладді на тісному подвір'ї, за високим парканом, нагадуючи швидше сумне кладовище, ніж зібрання музейних експонатів. Тим часом місцеві краєзнавчі музеї могли б стати науковими центрами по розшуку, опису і вивченню кам'яних баб.

Вважаємо, що назріла необхідність створити при музеях галерії кам'яних баб просто неба. Пропонуємо крім колекцій в місцевих краєзнавчих музеях, створити в Києві при Державному Історичному музеї УРСР "Алею половецьких й скітських скульптур" — також просто неба. Науково визначена й на науковому рівні експонована, вона буде унікальною, найбільшою в світі колекцією стародавніх стел.

Найближче завдання — вивчити і науково описати хоча б ті колекції, які вже є в музеях України. Школа, що досі в республіці нема жодної наукової праці присвяченої кам'яним бабам, і не ведеться наукової розробки проблем і питань, пов'язаних з цими стародавніми скульптурами. Ці проблеми і питання виходять за межі історичної та археологічної науки, вони мають стосунок і до

інших галузей, — скажімо, до етнографії мистецтвознавства. Ми захоплюємося загадковими скульптурами острова Паски і тим часом іноді не цінуємо те, що в нас є. Кам'яні баби — скульптури, які не мають собі паралелей в усьому світі.

("Наука і суспільство", ч. 3, 1968, Київ)

НАША МОЛОДЬ НЕ ДАРМУЄ, А ВЧИТЬСЯ...

На цьому фоті бачите одну з наших молодих читачок — Мирославу Олексюк. Вона цього року закінчила чотири курси нового Торонтського університету (Йорк Юніверсіті). Мирослава Олексюк

вивчала психологію, написала працю з експериментальної психології і одержала диплом бакалавра з відзначенням — її праця одержала оцінку "А".

У вересні цього року починає в тому ж університеті однорічний курс і наміряється скласти магістерські іспити у вересні наступного, 1970 року.

За успіхи в навчанні на цей рік їй університет

призначив стипендію і кілька годин праці на тиждень, що разом дасть їй суму 3750.00 дол., себто цілком її забезпечить на цілий рік.

Як бачимо, успіхи добрі — дай, Боже таких успіхів кожній українській дівчині на чужині! Та й кожному хлопцеві не завадило б...

Мені дуже приємно привітати Славку Олексюк з успіхами, бо вона ж таки моя хороша й надійна учениця. А я в неї був першим учителем, бо коли її батько привів до мене в школу при катедрі св. Володимира в Торонті, то їй ще не було повних шести років і в українську школу вона пішла одночасно з державною. Було їй дуже важко, бо була вона найменшою. Але мені здається, що й найслабнішою і найакуратнішою. Мав я з нею трохи клопоту, бо ще читати то так-сяк навчилася, а от техніку письма то ніяк не могла опанувати: найпростіший елемент літери — паличку не могла вивести в зошиті: виходила в неї кривулька. Та під кінець року вона була вже одною з перших учениць у класі...

Сьогодні вона вже береться за магістра... Дай же тобі, Славко, Боже, зробити докторат! А там буде видно...

А знаєш, Славко, на докторат треба витратити менше зусиль, ніж на те, щоб навчитися читати й писати. З твоєю голівкою й заповзятістю воно вий-

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College Street Tel.: LE 4-5545
(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок.

● ПЕРЕРІВКИ.

● НАПРАВИ

● ПОВНА ГАРАНТІЯ.

де дуже легко: як кажуть, чик-чик і доктор психологічних наук! А втри но носа деяким хлопцям, які в 20 літ уже забули, що над землею сонце світить, і грають у карти та дудлять кока-колу й пиво...

П. Вол.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ:

Вельмишановний Пане Волиняк!

Шлю гроші ще за трьох нових передплатників "Нових Днів".

Разом з цим хочу сказати кілька слів про одне весілля, на якому я мав приємність бути: Марія та Олекса Макаренки одружували свого старшого сина Василя з дочкою панства Копачів Ларисою. Вінчання відбулося 12 липня ц. р. в православній церкві у Судбурах. Обряд вінчання довершили: колишній настоятель цієї парафії о. прот. Е. Чижів, теперішній настоятель о. С. Гуцуляк, настоятель православної церкви в С. Сан Марі о. прот. Д. Свириденко та диякон М. Малюжницький.

З цієї нагоди п. О. Макаренко пожертвував на розбудову "Нових Днів" 20.00 дол. До речі, п. Макаренко має гарний мотель на шляху ч. 17 (19 миль від Судбур у напрямку С. Сан Марі). Наші читачі, які бувають у цих місцях, можуть сміливо заїздити в мотель Макаренків. Тут вони матимуть гарну домашню атмосферу і добру обслугу. Це повинен мати на увазі й редактор "Нових Днів", а не лише читачі.

З щирою пошаною

Т. Мороз, Судбури, Канада.

Спасибі, дорогий пане Морозе! Ви як якийсь чарівник — використовуйте кожну нагоду, щоб допомогти "Новим Дням". Скоро в Судбурах буде більше передплатників, як у Вінніпезі...

Подякуйте п. О. Макаренкові за пресовий фонд. А молодим бажаємо довгих літ, щасливого життя і всякої радості в житті!

Ваша порада не оминуть мотелю Макаренків примусила мене задуматись. Я вирішив побувати в їх мотелі обов'язково. Для цього мені треба три речі: 1. Забагатіти, щоб купити автомобіль, 2. Купити той автомобіль, 3. Мати вільний час.

Як бачите умов, багато, але з них тільки одна важлива — розбагатіти. А дві інші залежатимуть від першої: забагатію, то авто куплю негайно; забагатію то найму людей на працю, а сам чкурну в подорож! Тому негайно беруся виконувати першу умову — забагатіти. А як їхатиму на шлях ч. 17, то заїду до Вас і далі поїдемо вдвох...

То вже нт журіться там дуже — скоро вип'ємо по чарці! І ще й п. О. Макаренка запросимо в товариство... Тільки майте терпець! **П. Вол.**

Вельмишановний Пане Волиняк!

Передаю 14.00 дол. на розбудову "Нових Днів", які зібрані на катеджі Максимлюків на озері Сімко на приватній гостині з нагоди іменни господаря (на Петра й Павла).

Гості добре розважались, випили й закусили, побажали господареві довгих літ і всякого щастя (і всім іншим знайомим Петрам і Павлам) і скинули оцих 14 доларів на допомогу "Новим Дням".

Пожертви склали: П. Максимлюк — 2.00, Ольга Максимлюк — 2.00, В. Яровий — 2.00, М. Підлісний — 2.00, Р. Костомаха — 2.00, Е. Костомаха — 2.00, І. Пишкало — 2.00.

З щирою пошаною

М. Підлісний, Торонто, Канада.

Сердечне спасибі за допомогу! Шкодую, що не міг бути з Вами. Петрові Пилиповичеві — довгих літ життя і гарбу щастя! І його гостям теж!

П. Вол.

Вельмишановний Пане Редакторе!

З нагоди 50-ліття мого друга Івана Кучерявенка замість пляшки на стіл передплатую йому "Нові Дні" на рік. Гроші й адресу додаю.

М. Підлісний, Торонто, Канада.

Спасибі! А І. Кучерявенкові дай, Боже, прожити ще найменше 50 літ! І всі ці других 50 літ (чи й більше!) читати "Нові Дні". Тоді буде добре нам усім: поперше, йому самому, подруге, мені й "Новим Дням", бо це означатиме, що ми теж довговічні. **П. Вол.**

Вельмишановний Пане Волиняк!

Прийшло вже більше п'яти років, коли я гостював у Вас. Збирався побувати у Вас, як непроханий гість, уже кілька разів, але праця, школа, і часті поїздки до батьків, які тепер живуть в Арізоні, перешкодили мені це зробити.

У час відвідин Вашого Богоспасаємого Торонта, я заплатив разом за 5 років. Ви тоді сказали, що боїтесь брати передплату на п'ять літ, бо невідомо чи виходитиме журнал так довго. Як бачите, мої сподівання ствердилось — "Нові Дні" існують і досі. Тому шлю 35.20 дол. і прошу відрахувати передплату знову на п'ять літ, а решту — на розбудову. Надіюся на Всевишнього, що він нам допоможе й далі.

З пошаною

Юрко Ілінський, Сільвер Спрінг, США

З НОВИХ ВИДАНЬ

ЛІКАРСЬКИЙ ВІСНИК, журнал Українського Лікарського Товариства Північної Америки. 1968: липень, ч. 3 (50), 64 стор.; жовтень, ч. 4 (51), 64 стор.

ШАШКЕВИЧІЯНА, збірник Заповідника Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу. Рік VI. 1968: листопад, ч. 11, стор. 225-256.

ABN CORRESPONDENCE, Bulletin of the Antishevic Bloc of Nations. Vol. XX. München, 1969: Jan.-Feb., No. 1.

EUROPEANISCHE BEGEGNUNG; Beitrage zum west-oestlichen Gespräch. Essen, VIII, 1968: Hefte 10, 11, 12; IX, 1969: Heft 1.

KULTURA, szkice, opowiadania, sprawozdania. Paryż, 1969: styczeń-luty, Nr. 1 (256)- 2 (257).

В цьому числі поміщено відому "розмову" ред. Б. Гайденкорна з еп. Руснаком та С. Романом.

Бабій Олесь. ВИБРАНЕ З ТВОРІВ. Чикаго, накладом автора, 1969, 112 стор.

Маляр Павло. ЗОЛОТИЙ ДОЩ, роман-трилогія. **Перевесники**; друга книга трилогії. Торонто "Нові Дні", 1968, 145 стор.

НОВІ ДНІ, липень/серпень, 1969

Бариліак Олександр. ЯПІЛКИ. 65 мелодій на два голоси, повні тексти, вказівки до хороводів. Торонто, видано заходом Крайової Пластової Старшини Канади, 1969, 61 стор.

Фотопередрук львівського видання з 1932 р.

Биковський Лев. НА КАВКАЗЬКОМУ ФРОНТІ. Спомини з 1916-1918 рр. Вінніпег-Денвер, 1968, 152 стор., портр., ілюстр., 700 прим. (Волиніяна XVIII. Праці Інституту Дослідів Волині).

Боднарчук, І. ДАЛЕКІ ОБРІІ. (Оповідання) для дітей і новацтва. Торонто, 1968, 57 стор., ілюстр. Озкладинка й ілюстрації Петра Магденка. Видано під маркою ОПДЛ.

Гончар Олесь. СОБОР; роман. Нью-Йорк — С. Бавнд Брук, видано коштом Музею Церкви-Пам'ятника в С. Бавнд Брук, 1968, 157 стор. Обгортка П. Холодного, мол.

Фотопередрук з журналу "Вітчизна", 1968, ч. 1.

Гончар Олесь. СОБОР; роман. Балтимор-Торонто, в-во "Смолоскип" ім. В. Симоненка, 1968, 240 стор. Бібліотека "Смолоскипа" ч. 2. Обкладинка Ореста Поліщука.

Фотопередрук з книжкового вид.: Київ, 1968.

Гончар Олесь. СОБОР; роман. Торонто, "Нові Дні", 1968, 240 стор. Обкладинка П. Магденка.

Фотопередрук з книжкового вид.: Київ, 1968.
Гриневиц Ярослав. КАТРЯ ГРИНЕВИЧЕВА. Біографічний нарис. Торонто, в-во "Томін України", 1968, 95 стор., світлини.

Довгалюк Харитон. КЛАДКА НАД ПОТОКОМ. Оповідання. Буенос-Айрес, в-во Юліяна Середяка, 1969, 212 стор., 1000 прим. Обгортка Володимира Пилишенка. Вступне слово А. Галана.

КАЛЕНДАР "СЛОВО" НА ЮВІЛЕЙНИЙ 1969 РІК. Торонто, в-во "Вільне Слово", 1969, 144 стор., ілюстрації. Обкладинка Наталки Росохи.

Майже всі статті календаря це фотопередруки з давніших видань.

Карпенко-Криниця Петро. ІНДІАНСЬКІ БАЛЯДИ. Нью-Йорк, 1968, 96 стор., 1200 прим. Обкладинка Василя Дорошенка.

12 балад на індійські теми. Також зразки перекладів індійських пісень і плачів (стор. 87-94). З портр. автора та короткою біографічною нотаткою про нього.

Квітковський Денис. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ В УКРАЇНІ. Торонто, накладом Крайової Екзекутиви УНО, 1968, 68 стор.

Костецька Наталя. ПЕЧИВО; куховарські приписи. Філядельфія, Союз Українок Америки, 1969, 32 стор. Практична книгозбірня ч. 3.

Ластівка Корнило. ВІДІРВАНІ ЛИСТКИ. (Повість і нариси). Буенос Айрес, в-во "Наш Клич", 1968, 112 стор., 1 дол., 500 прим. Обкладинка Маркіяна Фесоловича.

Маценко Павло. НАРИСИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКОВНОЇ МУЗИКИ. Роблін-Вінніпег, видання М.Т.Б. (?), 1968, 151 стор., ноти.

Про початок і розвиток звичайного й старознаменного (офіційного) співів в укр. церковній музиці X—XII ст. В кінці книги велика бібліографія та резюме англійською мовою.

НОВІ ПОЕЗІЇ 1968, ч. 10. Нью-Йорк, в-во Нью-Йоркської Групи, 1968, 96 стор., ілюстр., 500 прим. (Річник "Нові поезії"). Обкладинка Юрія Солов'я.

НОВІ ДНІ, липень/серпень, 1969

Об'єднання Демократичної Молоді, Центральний Комітет. ЗБІРНИК МАТЕРІЯЛІВ З КОНФЕРЕНЦІЇ ОДУМ-у в Філядельфії 30 вересня, 1967 року. Балтимор-Філядельфія-Торонто, видано засобами філії ОДУМ-у в Філядельфії, 1968, 37 стор., циклост.

Овчаренко М., прот. РОЗУМНІСТЬ В СВІТІ. БОГ. Вінніпег, 1969, 79 стор. З предмовою Ю. Мулика-Луцика.

Паньківський Кость. ВІД КОМІТЕТУ ДО ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ. Нью-Йорк-Торонто, в-во "Ключі", 1968, 292 стор. (Життя і мислі, книжка дев'ята). Обкладинка С. Гординського.

Спогади про українське промадсько-політичне життя в Німеччині 1944-1947 рр.

Точило-Колянківський М. АМБАСАДОРИ, сатири й гуморески. Торонто, в-во "Ми і світ", 1968, 118 стор., 1500 прим. З рисунками Емануїла Миська, Львів.

У ПІВСТОЛІТТЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ. Документи П. Париж, Перша Українська Друкарня у Франції, 1968, 96 стор.

Тексти заяв і протестів українських політ'в'язнів: Л. Г. Лук'яненка, Ю. Шухевича-Березинського, В. Горбового, М. С. Масютка, М. М. Гориня.

Устиянович Микола. ЗГАДКА ЗА МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА ВО ВІЧНУЮ ЙОГО ПАМ'ЯТЬ. Вінніпег, 1968, VIII + 16 стор. Бібліотека Шашкевичів ч. 2.

Фотопередрук львівського вид. з 1848 р.

Феденко Панас. ВЛАДА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО. (П'ятдесяті роковини перевороту в Україні). Лондон-Мюнхен, "Наше Слово", 1968, 33 стор.

Федорович М., прот. ДУХОВНІ НАУКИ ДЛЯ СВЯЩЕНИКІВ. Монессеп, Па., 1968, 28 стор., офсет.

Цуканова Марія. НА ГРАНІ ДВОХ СВІТІВ (Вибір з творів). Буенос-Айрес, в-во Юліяна Середяка, 1968, 260 стор., 1000 прим. Обкладинка Марка Богвира.

Чапленко В. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФ. П. КОВАЛЕВА. З нагоди 70-річчя життя та 45-річчя науково-педагогічної праці. Нью-Йорк, Наукове Товариство ім. Шевченка в США, 1969, 32 стор., портр., офсет. (Доповіді, ч. 29).

Щербак Микола. ВОЛОШКИ. Видання Сестрицтва св. Покрови при Українській Православній Парофії св. Тройці, Ірвінгтон, Н. Дж., 1969, 48 стор., 1000 прим. Обкладинка та ілюстрації Богдана Певного. — Збірка віршів для дітей.

Я НИЧОГО У ВАС НЕ ПРОШУ. Лист В. Чорновола до секретаря ЦК КПУ П. Ю. Шелеста. Торонто, накладом Крайової Екзекутиви УНО, 1968, 120 стор. З передмовою Д. Квітковського, стор. 5-35.

"ЖАРТИ" МОРСЬКИХ ВЕЛЕТНІВ

Це сталося кілька років тому. Новий підводний атомний човен США "Морський дракон" вирушив у своє перше плавання. Йшли ходові випробування. Судновий реактор було розігнано на граничну потужність. У цілковитій темряві виключалася можливість візуального спостереження. Тому довірилися чутливим приладам. Але невдовзі корабель

сильно струсонULO. З корми донісся страшний гуркіт. Увігнулася обшивка лівого борту.

В аварійному стані, не пробувши в морі й доби, човен повернувся на базу. Причиною аварії був кит.

Напади китів на судна не рідке явище. Наприклад, у березні 1963 року в Тихому океані три морських велетні атакували радянський дизель-електрохід "Ярославль". Кити накинУлися на судно і нанесли кілька ударів по кормі. Про силу їх можна було судити по тому, що швидкість судна збільшилася з 15 до 18 вузлів.

Влітку 1965 року американський пасажирський лайнер "Маріноза" був атакований китом. Через серйозні пошкодження судно втратило керування. Капітан змушений був звернутися по допомогу до рятувальників.

Відомо багато випадків, коли морські велетні таранили судна і, пробивши обшивку, створювали аварійне становище. Так загинуло кілька японських риболовецьких траулерів.

Часто морські ссавці чи то з пустощів, чи з агресивності, нападають на океанські судна. Така пригода трапилася з радянським танкером "Акшат" в Атлантиці в 1965 році. Спочатку кити йшли паралельно курсу танкера. Але раптом, ніби по команді, розвернулися і стали один за одним пірнати під судно. Воно здригалося кожний раз, коли тварини наштотхувалися на корпус. Це тривало доти, поки змагання "хто спритніший" не виявилось для одного з китів смертельним.

Ще цікавіший випадок стався з французьким експедиційним судном "Каліпсо", яким командував океанолог Жак Кусто. Ось як про це розповідає його супутник Джемс Даген:

"...Несподівано один з китів пересік наш курс. Дуже сильний поштовх — "Каліпсо" наскочив на 50-тонну тушу. Дзенькнув метал, у дрізки розлетілося скло штурманської рубки. Удар, голомшив ссавця. Він більше не пірнав і почав відставати від стада. Тоді два кити підійшли до нього і стали допомагати йому пливати. Надівши навушники радіолокатора, Кусто почув тоненький мишачий писк — голос тварини. В товщі води рознісся сигнал бідн. Із усіх кінців морського царства на допомогу почали сходитися кити.

Вже 27 велетнів оточували пораненого. І серед них незграбно снували два малюки — ні дати ні взяти, діти, що тількино навчилися ходити. Один із малюків поплив у наш бік. Сталося нове зіткнення. Другий механік Рене Робіно доповів: "Вийшов з ладу лівий двигун!" Вода за кормою стала червоною. Гострі лопаті гвинта розрубали спину китеняти. Напружуючи всі сили, воно стало доганяти стадо. Деякий час це йому вдавалося. А в напрямку "Каліпсо" вже йшов величезний самець, ватажок зграї. Біля самого борту він на дві третини своєї довжини піднявся над водою. Здавалося, що кит став на хвіст. Блиснули його очі, розглядаючи судно. Нарешті він упав у воду, здійнявши хвилю, що захитала судно. Морський велет пересік курс. "Каліпсо" на цей раз ухилився від зіткнення. Тоді ватажок почав віддалятися. За ним пішли й інші. Мабуть, він вирішив, що малюка не

врятувати, і дав наказ своїм підлеглим відходити поки не сталося нової бідн.",

Така поведінка найбільших мешканців моря являє неабиякий науковий і практичний інтерес.

Англійські гідрографи проводили в 1962 році дослідження біля узбережжя Землі Грема. Побоюючись нападу китів, вони почали думати, як би наполохати морських велетнів, що знаходилися поблизу експедиційного бота. З'ясувалося, що кити не переносять звуків з частотою коливань 15000 — 60000 герц. І коли на цих частотах починав працювати судновий ехолот — кити зникали.

Природа наділила китів дуже досконалим апаратом — ехолокатором. Він допомагає їм знаходити їжу, орієнтуватися в темряві підводного царства. Пославши звуковий сигнал і одержавши відбиту хвилю, кити "дізнаються" про підводні скелі, косяки риб, скупчення планктону тощо. Але невідомо, чи виявляють їхні ехолокатори металевий корпус кораблів.

Чому кити нападають на судна? Що це — жарт чи пряма агресія? Відповіді поки що немає.

Р. Гаун, вчений з Британського адміралтейства, щоб визначити силу удару кита, провів ряд експериментів. Виявилось, що синій кит завдовжки 33 метри і вагою 120 тонн при швидкості 20 вузлів повинен розвивати потужність не менше 320 кінських сил. Коефіцієнт корисної дії роботи м'язів кита дуже високий. Завдяки формі свого тіла цей велетень витрачає дуже мало енергії на подолання опору води. Тому силу удару при зіткненні величезна. Але що примушує китів "свідомо" йти на вірну загибель, учені досі не знають.

Дивує властива китам здатність пірнати на великі глибини. Один кашалот заплутався в телефонному кабелі на глибині більше 1000 метрів. Незрозуміло, як їх легені, заповнені повітрям, не розчавлює величезний тиск?

Є багато й інших загадок. Як забезпечують себе ці велетні їжею? Адже для відновлення витраченої енергії кит повинен одержувати приблизно 400 кілограмів планктону на кожні 10 тонн своєї ваги. Інше питання: чи може кит втратити орієнтацію? У 1966 році кит раптом з'явився в Рейні. Пробувши деякий час у річці він повернувся у Північне море. Іноді кити потрапляють на мілини або розбиваються об прибережні скелі. Таке трапилось неподалік від каліфорнійського міста Маррафон, де загинуло 12 ссавців.

Проте не тільки морські велетні можуть призвести до аварії суден. У листопаді 1962 року японська шхуна, яка займалася промислом тунця в районі Маршаллових островів, була потоплена меч-рибою. Потрапивши у невід і намагаючись вирватися на волю, вона кількома ударами пробила обшивку 39-тонної шхуни. Зусилля екіпажу врятувати судно виявились марними. Трапилось дуже багато випадків, коли меч-риба пробивала навіть сталеву обшивку.

Отже, деякі мешканці морів мають не дуже покладистий характер. Кити, меч-риби — самі ті морські тварини, що часто підносять кораблям найнесподіваніші сюрпризи.

Д. Ейдельман

("Знання та праця", ч. 4, 1969. Київ).

ЖИТТЯ НА ЮПІТЕРІ

Шукаючи життя на інших планетах нашої сонячної системи астрономи незаслужено обминають Юпітер. З таким ставленням до найбільшої планети не може погодитися американський астрофізик доктор Р. Ястроу. Атмосфера Юпітера багата на різні гази, приблизно такого ж складу, якою була колись атмосфера Землі, і тому вчений припускає, що на Юпітері можливе органічне життя.

НАСТУП НА МОРЕ

Голяндський уряд затвердив проєкт, що передбачає збільшення території країни до 1980 року на 10 відсотків. Уже розпочато роботи по осушенню польдера розмірами 400 квадратних кілометрів у затоці Зейдер-Зе. Спочатку ділянку було відокремлено від решти затоки греблею, потім численні насоси почали перекачувати воду в море.

НАДІЙНЕ ОКО

У технічному бюро ядерної техніки (Польща) сконструйовано і схвалено до серійного виробництва спеціальний вид ізотопного оптиметра, що може відрізнити вугілля від породи. Оптиметр призначений для автоматичних комбайнів, що працюють у кам'яновугільних шахтах.

ВІЛЛА ПІД ВОДОЮ

Учені імперіал-коледжу Лондонського університету створили проєкт підводної вілли, яку буде поставлено на якір на глибині 25 метрів в англійських прибережних водах. Вона називатиметься Каракатиця. Мета вілли — звільнити підводних дослідників від необхідності щоденно пристосовувати організм до нормального атмосферного тиску, що завжди вимагає багато часу і позначається на здоров'ї. Аквалангісти житимуть на віллі змінами по 14 днів в умовах підвищеного тиску; атмосфера тут складатиметься з 90 відсотків азоту і 10 — кисню, тобто кисню буде вдвічі менше, ніж у нормальних умовах, щоб уникнути небезпеки пожежі і кисневого отруєння. На віллі буде електричне освітлення, телефон, телевізор. Вона стане до ладу ще в цьому році.

ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ З ВУЛЬКАНА

Перша японська електростанція, що використовує вулканічне тепло, стала до ладу в містечку Мотсуо. У турбіни надходить пара з вулканічних кратерів глибиною 900-1200 метрів. "Вулканічний струм" коштує вдвічі дешевше, ніж струм від тепло- або гідроелектростанцій.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.25,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.25

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл. в Австралії — \$1.40.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.40

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

у цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — \$1.80,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.60.

6. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — \$1.80.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія)

Видання п'яте

Підручник пристосований до українських еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(синтакса)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

9. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

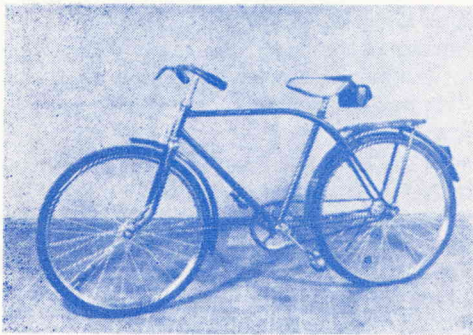
Ціна: у Канаді і США — \$2.00,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — \$1.80.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

Mrs. H. Kozij 2425
17 Lanark Ave.
Toronto 10

POSTAGE PAID AT TORONTO

ФІРМА "УКРАЇНСЬКА КНИГА" ПРОПОНУЄ СВОЇМ КЛІЄНТАМ

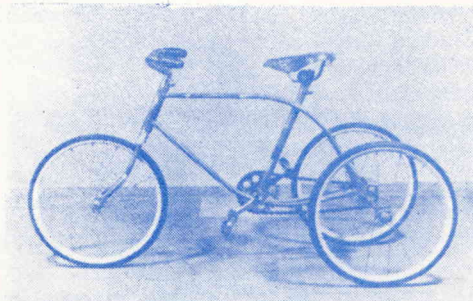

Юнацький велосипед

(для хлопців і дівчат 8 — 14 років,
діаметр коліс 20 цалів.)

Ціна: 34.50 кан. доларів.

Лямпа з генератором, багажник, дзвінок,
комплет інструментів для направи шин і
помпа — все разом 4.95 дол., якщо хтось
купує велосипед. Окремо — 7.50 дол.

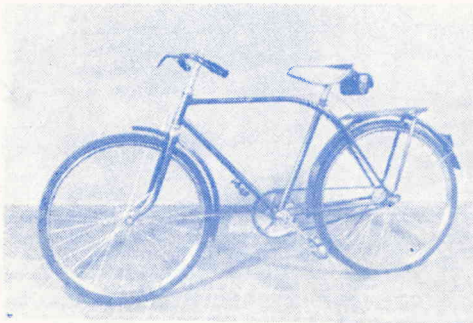
Дитячий велосипед

Двоколісний, але можна легко закласти дов-
шу вісь і зробити його триколісним.

Передача ланцюгом від педалів до задніх
коліс.

Окремі моделі для дівчат і хлопців.

Ціна: 17.95 кан. доларів.

"Українська Книга" також повідомляє своїх клієнтів, які хотіли вислати авто-
мобіль своїм рідним в Україні, що нам дозволено вислати малу кількість ма-
шин "Москвич" модель "408-експорт".

Доставка гарантована не пізніше березня 1970 року, хоч можливо й раніше.

Ціна: 2.695.00 канадських доларів.

Вдавайтеся до:

UKRAINSKA KNYHA

962 Bloor Street West

Toronto 4, Ontario, Canada

Tel.: 534-7551